

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

*„Řízení o svéprávnosti a některých
podpůrných opatřeních“*

Plzeň 2018

Dana Härtingová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „**Řízení o svéprávnosti a některých podpůrných opatřeních**“ zpracovala samostatně. Všechny prameny a literaturu, z nichž jsem pro potřeby své práce čerpala, jsem vyznačila způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne

Dana Härtingová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Miroslavu Hromadovi Ph.D., za odborné vedení a cenné rady, které mi během zpracování této práce poskytoval. Dále bych na tomto místě ráda poděkovala své rodině a příteli za podporu během studia na právnické fakultě, které si nesmírně vážím a neberu ji jako samozřejmost.

Obsah

Úvod	1
1. Svěprávnost	3
1.1. Pojem svěprávnost – stupně svěprávnosti a způsoby nabývání.....	3
1.1.1. Zletilost.....	4
1.1.2. Uzavření manželství.....	4
1.1.3. Rozhodnutí soudu.....	4
1.2. Úmluva o právech osob se zdravotním postižením.....	5
1.3. Stávající („nová“) právní úprava.....	7
2. Řízení o svěprávnosti	9
2.1. Povaha a účel řízení.....	10
2.3. Účastníci řízení.....	12
2.4. Průběh řízení.....	13
2.4.1. Zahájení řízení.....	13
2.4.2. Zastoupení.....	18
2.4.3. Jednání.....	20
2.4.4. Výslech posuzovaného.....	20
2.4.5. Upuštění od výslechu posuzovaného.....	21
2.4.6. Výslech znalce, znalecký posudek.....	23
2.4.7. Další důkazy.....	26
2.5. Rozhodnutí.....	26
2.5.1. Rozsah omezení.....	27
2.5.2. Náklady řízení.....	34
2.5.3. Sdělení rozhodnutí posuzovanému.....	34
2.5.4. Zrušení rozsudku.....	35
2.5.5. Opravné prostředky.....	36
2.6. Opatrovnictví.....	37
3. Řízení o některých podpůrných opatřeních	39
3.1. Předběžné prohlášení.....	41

3.1.1.	Řízení o splnění podmínky předběžného prohlášení.....	43
3.1.2.	Řízení o změně nebo zrušení předběžného prohlášení.....	44
3.2.	Nápomoc při rozhodování	45
3.2.1.	Řízení o schválení smlouvy o nápomoci.....	46
3.2.2.	Řízení o odvolání podpůrce.....	49
3.3.	Zastoupení členem domácnosti.....	51
3.3.1.	Řízení o schválení zastoupení členem domácnosti	53
3.4.	Opatrovnictví bez omezení svéprávnosti.....	54
	Závěr	58
	Resumé	59
	Seznam použitých zdrojů a literatury	60

Úvod

Svéprávnost je jedním ze stěžejních pojmů práva vůbec. To, do jaké míry je člověk svéprávný, udává měřítko jeho schopnosti (a možnosti) právně jednat. Svéprávnosti člověk během života nabývá postupně a je odrazem jeho vyspělosti v mnoha ohledech.

Rekodifikace občanského práva soukromého¹ přinesla značné změny a pojetí svéprávnosti je jednou z nich. Od 1. 1. 2014, kdy nabyl účinnosti zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který přinesl terminologické i věcné změny a dle kterého již není možné zbavit člověka svéprávnosti, ale pouze jej v ní do určité míry omezit. Přistoupit k omezení svéprávnosti by mělo být vždy krajním řešením, pokud instituty podpůrných opatření se skutečně nejeví jako dostatečné.

Tématem diplomové práce je Řízení o svéprávnosti a některých podpůrných opatřeních. Tyto typy řízení jsou v procesní rovině upraveny zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, kdy tato úprava navazuje a odráží úpravu hmotněprávní, tzn. občanský zákoník.

Jedná se svou povahou o řízení nesporná, upravená v uvedeném zákoně o zvláštních řízeních soudních, v Hlavě I. Řízení o některých otázkách týkajících se fyzických osob, Díle I. Řízení o podpůrných opatřeních a řízení ve věcech svéprávnosti. Pro účely této diplomové práce se zaměřím na řízení o svéprávnosti ve smyslu § 34 a násl. z.ř.s. Jednotlivá řízení o podpůrných opatřeních, upravená zmíněným zákonem o zvláštních řízeních soudních, jsou odrazem hmotněprávní úpravy občanského zákoníku, konkrétně Oddílu 2, který upravuje podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat. Mezi podpůrná opatření řadíme předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování, zastoupení členem domácnosti. Mezi méně omezující, mírnější opatření můžeme zařadit také, v praxi poněkud problematické, prosté opatrovnictví, kterému bude věnována samostatná podkapitola.

Diplomová práce bude systematicky rozdělena do tří kapitol. Po úvodu bude následovat samostatná kapitola „Svéprávnost“, kde se zaměřím na samotný pojem, stupně svéprávnosti a způsoby jakými se svéprávnost nabývá. Druhou kapitolou

---

¹ Rekodifikace soukromého práva byla tvořena zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích a zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

bude kapitola nazvaná „Řízení o svéprávnosti“, kdy tato kapitola spolu s kapitolou třetí „Řízení o některých podpůrných opatřeních“ bude stěžejným obsahem této diplomové práce. Jednotlivými řízeními bude čtenář proveden od jejich počátku, až k rozhodnutí soudu, příp. možným opravným prostředkům. Jelikož procesní úprava vždy velmi úzce souvisí s úpravou hmotněprávní, nebude se tato práce striktně držet pouze procesních hledisek řízení, ale bude na danou problematiku poukázáno v souvislosti s jejím hmotněprávním odrazem.

Cílem této diplomové práce je podat, pokud možno ucelený a vyčerpávající pohled na jednotlivé typy řízení, s důrazem na jejich specifika, spolu s rozбором jednotlivých souvisejících ustanovení. Jako hlavní zdroj této diplomové práce bude bezesporu využita národní judikatura soudů vyššího stupně spolu s nálezy Ústavního soudu, komentářová literatura, důvodové zprávy k zákonům a v neposlední řadě poslouží jako zdroje odborné články, reagující na související témata.

1. Svěprávnost

1.1. Pojem svěprávnost – stupně svěprávnosti a způsoby nabývání

Svěprávnost je hmotněprávní pojem občanského práva. Vymezení toho, co je svěprávnost, jak dochází k jejímu nabytí a možnosti jejího případného omezení upravuje v zásadě zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen OZ, resp. o.z.). Pro možnost celistvého a pokud možno vyčerpávajícího uchopení tématu, které je předmětem této práce, je nejprve vhodné vyložit některé základní pojmy, které jsou s tématem diplomové práce velmi úzce spjaty.

Současný, účinný občanský zákoník nahradil pojem **způsobilost k právním úkonům** pojmem **svěprávnost**. Způsobilost k právním úkonům byla dle § 8 zákona č. 40/1964, občanský zákoník definována jako „*způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti (způsobilost k právním úkonům) vzniká v plném rozsahu zletilostí*“.

Legální definici pojmu svěprávnost dnes nalezneme v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konkrétně v ustanovení § 15. „***Svěprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).***“

V rámci OZ rozlišujeme plnou, omezenou a částečnou svěprávnost. Člověk může být ve svěprávnosti omezen věkem nebo rozhodnutím soudu. O omezené svěprávnosti hovoříme tehdy, pokud zletilé osoby (výjimečně i nezletilci, kteří již jednou nabyli plné svěprávnosti) byli ve své svěprávnosti omezeni rozhodnutím soudu. OZ na rozdíl od OZ z roku 1964 a dřívějších právních úprav neumožňuje paušální zbavení svěprávnosti. O omezené svěprávnosti můžeme dále hovořit u nezletilých osob, které ještě nenabývaly plné svěprávnosti, tj. neuzavřely ani manželství, ani jim nebyla přiznána svěprávnost soudem. Tyto osoby nabývají svěprávnosti postupně, dle míry své volní a rozumové vyspělosti.²

Svěprávnost tedy vzniká postupně, podle stavu psychické vyspělosti fyzické osoby. Plně svěprávným se člověk stane nabytím zletilosti, tj. dovršením osmnáctého roku života. Nový OZ upravuje další dva způsoby dřívějšího nabytí

---

² MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013, s. 256. Komentátor. ISBN 9788087576731.

svéprávnosti, a to uzavřením manželství, nebo na základě rozhodnutí soudu, tj. přiznáním svéprávnosti.³

1.1.1. Zletilost

Nejčastějším způsobem nabytí plné svéprávnosti je dovršení osmnáctého roku života, tj. nabytí zletilosti. Z ustanovení § 31 o.z. vyplývá vyvratitelná právní domněnka, že *každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku*. To znamená, že nezletilá fyzická osoba dosahuje pouze svéprávnosti částečné.⁴

1.1.2. Uzavření manželství

Dalším možným způsobem nabytí plné svéprávnosti fyzické osoby je uzavření manželství. Soud může ve výjimečných případech, a jsou-li pro to dány důvody, povolit uzavření manželství i nezletilé osobě, která není plně svéprávná a dovršila věku šestnáct let (§ 672 odst. 2 o.z.). Pokud osoba nabyta svéprávnosti uzavřením manželství, nabytá svéprávnost se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné (§ 30 odst. 2 o.z.).

1.1.3. Rozhodnutí soudu

K nabytí plné svéprávnosti může dojít i na základě rozhodnutí soudu, tj. přiznáním svéprávnosti (emancipací). Osoba, které byla plná svéprávnost přiznána rozhodnutím soudu, bude zletilou teprve dovršením osmnáctého roku věku. Do této doby půjde pouze o plně svéprávného nezletilého. Ustanovení § 37 odst. 1 o.z. udává podmínky, které musí být splněny pro přiznání svéprávnosti soudem. Je explicitně uvedeno, že soud přizná plnou svéprávnost nezletilému, který není plně svéprávný, za následujících podmínek: dosáhl-li věku šestnácti let, je osvědčena schopnost nezletilce sám se živit a obstarat si své záležitosti a pokud s návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého. V ostatních případech soud vyhoví návrhu jen z vážných důvodů, v zájmu nezletilého (např. pokud souhlas zákonného zástupce nelze opatřit).⁵ Návrh na přiznání svéprávnosti nezletilého může podat

---

³ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ, a kol. *Občanské právo hmotné: Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 216. ISBN 9788074783265.

⁴ *Ibid.*

⁵ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ, a kol. *Občanské právo hmotné: Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 216-218. ISBN 9788074783265.

také jeho zákonný zástupce, soud tomuto návrhu vyhoví za podmínky, že s tímto návrhem souhlasí i sám nezletilý (§ 37 odst. 1 o.z.).

1.2. Úmluva o právech osob se zdravotním postižením

Dne 13. prosince 2006 byla Valným shromážděním OSN přijata Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením (dále jen „Úmluva“)⁶, spolu s Opčím protokolem k Úmluvě. Dne 30. března 2007, tedy v den, kdy byly oba dokumenty otevřeny k podpisu, byla mezi prvními signatáři, kteří podepsali samotnou Úmluvu i Opčí protokol, i Česká republika. Ihned poté byl v České republice zahájen samotný proces ratifikace Úmluvy. Úmluva vstoupila pro Českou republiku v platnost dne 28. října 2009. Ve Sbírce mezinárodních smluv byla Úmluva vyhlášena pod č. 10/2010 Sb. m. s. Úmluva jakožto mezinárodní smlouva v souladu s čl. 10 Ústavy České republiky má aplikační přednost před zákonem, stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného, než zákon.⁷

Účelem Úmluvy je dle čl. 1 podporovat, chránit a zajišťovat plné a rovné užívání všech lidských práv a základních svobod všemi osobami se zdravotním postižením. Jak je upraveno v čl. 3, je Úmluva založena na zásadách respektování přirozené důstojnosti, osobní nezávislosti, rovnosti, respektování odlišnosti a přijímání osob se zdravotním postižením jako součásti lidské různorodosti a přirozenosti. Celá Úmluva je založena na sociálním modelu zdravotního postižení, který se začal vyvíjet od 70. let minulého století, kdy osoby se zdravotním postižením by neměly být nadále vnímány jako objekty charity a dobré vůle, ale měly by být nositeli stejných práv jako ostatní a je na státu aby zajistil, aby tato práva mohla být plnohodnotně realizována. Jednotlivá ustanovení Úmluvy ukládají smluvním stranám povinnost zabránit diskriminaci osob se zdravotním postižením v různých oblastech života, kde podle mezinárodních zkušeností dochází k jejich diskriminaci nejčastěji. Jedná se např. o právo na osobní svobodu a mobilitu, právo na práci, na vzdělání, právo na ochranu před násilím, zneužíváním, vykořisťováním, právo na nezávislý způsob života a v neposlední řadě právo na uznávání způsobilosti k právním úkonům (tzn. svéprávnosti) ve všech oblastech života na rovnoprávném základě s ostatními.⁸ Článek 12. Úmluvy je stěžejním.

⁶ Text Úmluvy v českém jazyce viz https://www.mpsv.cz/files/clanky/10774/umluva_CJ_rev.pdf.

⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením*. [online]. 2016 [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/28419>

⁸ MAREČKOVÁ, Jana. Platná právní úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 3, s. 86.

Právě úprava způsobilosti k právním úkonům (svéprávnosti) ve světle předchozího občanského zákoníku⁹ byla z hlediska Úmluvy, konkrétně tohoto čl. 12, který upravuje rovnost před zákonem, značně nevyhovující. Je to právě uplatňování způsobilosti k právním úkonům (svéprávnosti), které je dle Úmluvy zásadní podmínkou realizace všech ostatních práv, která jsou Úmluvou garantována. Článek 12. Úmluvy odráží potřebu změny v ustáleném přístupu k uplatňování způsobilosti k právním úkonům (svéprávnosti), osob se zdravotním postižením. Text ustanovení je vystavěn na konceptu „rozhodování s podporou“, který vychází z předpokladu, že každá osoba je v určité míře schopná rozhodování, může k tomu však potřebovat určitou míru podpory a nápomoci. Státy se na základě Úmluvy zavazují, že zavedou opatření, která budou osobám se zdravotním postižením příslušnou podporu poskytovat tak, aby pro tyto osoby bylo možné svou způsobilost k právním úkonům (svéprávnost) uplatňovat. Úmluva očekává zavedení škály opatření na podporu výkonu způsobilosti k právním úkonům, místo dosavadního rozlišování osob dle toho, zda mají či nemají (resp. mají omezenou) tuto způsobilost. Rozhodování s podporou má být uplatňováno v případech, kdy docházelo ať už k úplnému zbavení způsobilosti k právním úkonům (svéprávnosti) či jeho omezení, a tento institut nahradit. Úmluva tedy určuje určitý závazek smluvních stran, které mají upustit od tradičního konceptu náhradního rozhodování, kdy opatrovník zcela rozhoduje za opatrovance a nahradit jej zmíněným systémem rozhodování s podporou ve formě různých alternativ, které se budou uplatňovat v konkrétních, individuálních případech.¹⁰

Nová hmotněprávní úprava, která přinesla značné změny v nahlížení na institut svéprávnosti a zavedení podpůrných opatření, je odrazem mezinárodní zásady, která právě z čl. 12 Úmluvy vyplývá, a to, že smluvní státy této Úmluvy zajistí, aby všechna opatření týkající se uplatnění právní způsobilosti poskytovala v souladu s mezinárodním právem v oblasti lidských práv, účinné a odpovídající záruky zamezující zneužití. Tyto záruky mají zajistit, aby opatření, která se týkají uplatnění právní způsobilosti, vážila práva, názory, vůli a preference dané osoby, byla přiměřená a odpovídající, byla uplatňována po nejkratší možnou dobu,

---

⁹ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

¹⁰ MAREČKOVÁ, Jana. Platná právní úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 3, s. 87-88.

podléhala pravidelnému přezkumu, který bude prováděn odpovědným, nestranným a nezávislým orgánem, resp. soudem.¹¹

1.3. Stávající („nová“) právní úprava

Rekodifikace občanského práva soukromého přinesla nejen terminologické, ale i věcné změny, které úzce souvisí s tématem této práce a pro její účely je podstatné zmínit.

Jak je již uvedeno výše nový OZ nahrazuje termín způsobilost k právním úkonům, pojmem svéprávnost. Nejvýznamnější věcnou změnou OZ související s tématem diplomové práce je to, že zletilého člověka lze na svéprávnosti pouze omezit, nikoli ho svéprávnosti zbavit zcela. Rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezbavuje zletilého člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života. Z důvodové zprávy k občanskému zákoníku dovozujeme, že pod „běžnými záležitostmi každodenního života“ lze chápat taková právní jednání, jako je koupě běžných potravin, lístku do kina, zaplacení nájemného apod.¹² Institut omezení svéprávnosti v občanském zákoníku z roku 2012 sice navazuje na institut omezení způsobilosti k právním úkonům v občanském zákoníku z roku 1964, avšak obsahuje značné odlišnosti.

Omezení svéprávnosti je z hlediska hmotného práva upraveno v § 55 až 65 o.z. Dle § 55 odst. 2 o.z. *„lze svéprávnost člověka omezit jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření.“* Toto ustanovení udává jakési hlavní pravidlo, které je doplněno řadou dalších ustanovení, které podrobně vymezují další požadavky a podmínky, jež musí být při omezování svéprávnosti člověka naplněny. § 55 odst. 1 o.z. konkretizuje, kdy a za jakých podmínek, lze k omezení svéprávnosti konkrétního člověka přistoupit: *„K omezení svéprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti.“*¹³

¹¹ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 72-73. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074002977.

¹² Sněmovní tisk 362/0, část č. 1/2 VI.n.z. - občanský zákoník - EU. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Parlament České republiky [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0> (Dále jen „Důvodová zpráva k OZ“)

¹³ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ, a kol. *Občanské právo hmotné: Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 220-221. ISBN 9788074783265.

Ve svéprávnosti může být dle § 55 o.z. omezen i nezletilý člověk, který nenabyl plné svéprávnosti, avšak je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku (§ 31 o. z.).¹⁴ Mohla by zde vyvstat otázka, zda je tomu skutečně tak a může být opravdu i nezletilá osoba ve svéprávnosti omezena, s ohledem na to, že Oddíl 2 prvního dílu části první OZ, se týká podpůrných opatření při narušení schopnosti **zletilého** právně jednat, kam samozřejmě patří i omezení svéprávnosti. V tomto se ztotožňuji s názorem Petra Lavického a kol., který se s využitým teologického výkladu, přiklání k závěru, že podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat, lze vztáhnout i na nezletilé osoby, a to z toho důvodu, že tato opatření by měla primárně mít za účel ochranu osoby s narušenou schopností právně jednat.¹⁵ Tzn. i nezletilých.

Dle OZ je omezení svéprávnosti pouze dočasným stavem, trvajícím nejdéle po dobu tří, resp. pěti let. Je-li zjevné, že se stav člověka v době tří let nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší než tři roky, nejdéle však na pět let (§ 59 odst. 1). O prodloužení doby omezení svéprávnosti je nutné vést nové řízení. V případě, že bude po uplynutí lhůty, po kterou byla omezena svéprávnost zahájeno řízení o prodloužení doby jejího omezení, pak budou právní účinky původního rozhodnutí trvat i po dobu tohoto řízení, nejdéle však po dobu jednoho roku.¹⁶

Omezení svéprávnosti je dle OZ možné pouze tehdy, pokud člověk není schopen právně jednat pro **duševní poruchu, která není jen přechodná** (§ 57 odst. 1 o.z.). Dřívější právní úprava navíc výslovně upravovala možnost úpravy způsobilosti k právním úkonům ještě zvlášť v případech nadměrného užívání omamných látek, alkoholových nápojů a jedů. Stávající právní úprava žádné z těchto závislostí již nezmiňuje. Zákonodárce tuto změnu vysvětluje tím, že pokud mají ty které závislosti nevratné a devastující následky na funkci mozku daného jedince, lze je při určitém stupni postižení funkce mozku podřadit pod duševní poruchu nepřechodného rázu. Ostatní léčitelné závislosti za nepřechodné duševní poruchy považovat nelze.¹⁷

---

¹⁴ Usnesení Krajského soudu v Ostravě z 26.2.2015, sp.zn. 70 Co 544/2014.

¹⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. s. 198. ISBN 9788074005299.

¹⁶ WIPPLINGEROVÁ, Miroslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 33-34. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788074788291.

¹⁷ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.2.2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 137. ISBN 9788075522542.

Zásah do svéprávnosti člověka by měl být prostředkem *ultima ratio*, tedy nejzazším možným. K omezení svéprávnosti by mělo dojít pouze tehdy, nepostačují-li žádná jiná, mírnější a méně omezující opatření, jakými jsou *nápomoc při rozhodování* (§ 45 až 48 o.z.), *zastoupení členem domácnosti* (§ 49 až 54 o.z.) nebo *jmenování opatrovníka* (§ 62 o.z.). Podpůrným opatřením a řízením o nich bude věnována druhá část této práce.

Omezení svéprávnosti je velmi závažným zásahem do přirozených práv člověka, tudíž je rozhodování o této otázce svěřeno výhradně do pravomoci soudu.¹⁸ Jak vyplývá z ustálené judikatury soudů, institut omezení svéprávnosti má být opatřením, které slouží především k ochraně zájmu fyzické osoby ztížené duševní poruchou. Ve druhé řadě se jedná rovněž o ochranu zájmu osob, které s osobami omezenými ve svéprávnosti vstoupily do právních vztahů. Obecné soudy jsou povinny citlivě zkoumat okolnosti každé konkrétní věci a přistoupit právě k takovému omezení svéprávnosti, které je účelné a v nejlepším zájmu člověka.¹⁹

2. Řízení o svéprávnosti

Hlavním tématem této diplomové práce je řízení o svéprávnosti. Procesní úprava řízení o svéprávnosti je obsažena v **zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních** (dále jen ZŘS, resp. z.ř.s.). Změna zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen OSŘ, resp. o.s.ř.)²⁰ a oddělení nesporného řízení, které bylo dosud upraveno v části třetí hlavy páté tohoto zákona do samotného zákona (ZŘS), byla podmíněna jednak rekonstrukcí soukromého práva, historickými souvislostmi a v neposlední řadě značnou rozdílností těchto řízení.²¹

ZŘS je další normou, která vedle OSŘ a dalších právních předpisů upravuje občanské soudní řízení, konkrétně řízení nesporné. Kromě nesporných řízení upravuje ZŘS i další řízení – řízení o plnění povinnosti z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva, řízení o nahrazení souhlasu zástupce

---

¹⁸ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ, a kol. *Občanské právo hmotné: Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 221. ISBN 9788074783265.

¹⁹ Nález Ústavního soudu ČR z 18. dubna 2017, sp.zn. IV.ÚS 1584/16

²⁰ Zákonem č. 293/2016 Sb. - s účinností od 1.1.2014

²¹ WIPPLINGEROVÁ, Miroslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní. 2.*, opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 12. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788074788291.

samosprávné komory k se seznámení se s obsahem listin atd. ZŘS tedy není zákonem, který by striktně upravoval pouze řízení nesporná.²²

Řízení o svéprávnosti je procesní reflexí zásahů, které hmotné právo do svéprávnosti připouští v § 55 až 65 o. z., a také hmotněprávní úpravy podpůrných opatření v § 38 až 54 o.z.. Nejen hmotněprávní úprava, ale i procesní úprava reflektuje pravidla obsažená v Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením a neopomíná závěry obsažené v rozhodnutích Nejvyššího a Ústavního soudu.²³

Řízení o podpůrných opatřeních a řízení ve věcech svéprávnosti jsou v ZŘS řazena do obecné množiny Řízení o některých otázkách týkajících se fyzických osob, jenž jsou upravena v Hlavě I., Dílu 1. Řízení ve věcech svéprávnosti, upravené v Oddílu 2, představuje řízení, jejichž právní úprava byla s jistou mírou změn převzata z OSŘ ve znění účinném k 31. 12. 2013. Předmětné změny byly logicky vyvolány změnami nové právní úpravy v občanském zákoníku, jak bylo uvedeno výše. Řízení o svéprávnosti je upraveno v ustanovení § 34 až 43 z.ř.s. V těchto ustanoveních jsou ve vztahu k obecné materii upravena ryze specifická procesní pravidla, přičemž většina procesních pravidel je ponechána obecným ustanovením ZŘS.²⁴

2.1. Povaha a účel řízení

Řízení o svéprávnosti směřuje k rozhodnutí o svéprávnosti posuzovaného člověka. Z hlediska výsledku může toto řízení směřovat k omezení svéprávnosti, prodloužení doby omezení, nebo k jejímu navrácení. V tomto řízení může být také rozhodnuto o zrušení samotného rozsudku, kterým byla svéprávnost omezena, a konečně i o některém z podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého právě jednat.²⁵

V rámci právní úpravy *Řízení ve věcech svéprávnosti* lze tedy vymezit několik druhů řízení:

---

²² MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 28. Komentátor. ISBN 9788075021229.

²³ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 108-109. ISBN 9788074788697.

²⁴ MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 85-86. Komentátor. ISBN 9788075021229.

²⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 54. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 9788074005947.

- a) **řízení o omezení svéprávnosti** – soud ve vztahu k posuzovanému konkrétnímu jedinci rozhoduje poprvé o nezbytnosti a přiměřenosti případného omezení svéprávnosti.
- b) **řízení o prodloužení doby omezení svéprávnosti** - řízení zahájené ještě za doby trvání účinků původního, omezujícího rozsudku. Účinky původního rozhodnutí trvají během zahájeného řízení o prodloužení doby omezení svéprávnosti pouze po omezenou dobu - nejdéle po dobu jednoho roku.²⁶
- c) **řízení o změně omezení svéprávnosti** – řízení, během kterého dochází ke změně původního, omezujícího rozsudku soudu v rozsahu omezení svéprávnosti dané osoby – ať už k jeho rozšíření či zúžení, v důsledku změny okolností v podobě zlepšení či zhoršení duševního stavu dané osoby. Předmětná změna okolností musí přímo ovlivňovat schopnost dané osoby právně jednat.
- d) **řízení o zrušení omezení svéprávnosti** – v rámci tohoto řízení může dojít ke zrušení rozsudku soudu o omezení svéprávnosti. Takovéto zrušení má účinky *ex nunc* („od nyní“) a je třeba jej odlišovat od zrušení původního rozsudku dle § 42 z.ř.s., které má účinky *ex tunc* („od tehdy“).²⁷

Omezit svéprávnost člověka může výlučně soud, a to pouze u člověka, který je stížen duševní poruchou, která není pouze přechodná a díky které není schopen sám právně jednat. Jak již bylo několikrát zmiňováno výše, k omezení svéprávnosti soud přistoupí tehdy, pokud nepostačují jiná, méně omezující opatření. Dojde-li soud v průběhu řízení k závěru, že je v zájmu daného člověka účelnější a vhodnější užití podpůrných, mírnějších opatření, rozhodne o jejich užití, namísto samotného omezení svéprávnosti. K omezení svéprávnosti soudem může dojít jen v takovém rozsahu, v jakém není člověk stížen duševní poruchou, která není jen přechodná, schopen samostatně právně jednat (př. s ohledem na stupeň schizofrenie, chronické závislosti na omamných látkách, atd.). Je nutné zmínit, že občanský zákoník v ustanovení § 64 výslovně stanovuje, že rozhodnutí o omezení svéprávnosti

---

²⁶ „Uplynutím doby omezení svéprávnosti právní účinky omezení zanikají. Zahájí-li se však v této době řízení o prodloužení doby omezení, trvají právní účinky původního rozhodnutí až do nového rozhodnutí, nejdéle však jeden rok“ - § 59 odst. 1, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁷ MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 86-87. Komentátor. ISBN 9788075021229.

nikterak nezbavuje člověka práva samostatně jednat v běžných záležitostech každodenního života (př. nákup potravin apod.).²⁸

2.2. Příslušnost soudů

Věcná příslušnost soudu je stanovena zákonem o zvláštních řízeních soudních obecně pro všechna řízení v něm upravená, a to v § 3. Právní úprava řízení o svéprávnosti neobsahuje v tomto směru žádná speciální ustanovení, platí tedy, že pro řízení v prvním stupni je dle § 3 odst. 1 z.ř.s. věcně příslušný okresní soud. Místní příslušnost soudu v řízení o svéprávnosti je oproti věcné příslušnosti upravena speciálním ustanovením. Dle ustanovení § 34 z.ř.s. ve spojení s § 84 o.s.ř, je místně příslušným soudem obecný soud toho, o jehož omezení svéprávnosti se rozhoduje, tj. soud, v jehož obvodu má tato osoba bydliště, v případě, že nemá bydliště, pak okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje. Pokud má bydliště na více místech, jsou obecnými soudy všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale.²⁹ Ve zvláštním případě, a to tehdy, je-li člověk, o jehož svéprávnosti se rozhoduje, umístěn bez svého souhlasu ve zdravotním ústavu, v zařízení sociálních služeb nebo jiných zařízení poskytujících péči, je místní příslušnost soudu určena obvodem, v němž se tento ústav nebo zařízení nachází.³⁰

Dojde-li v průběhu řízení o svéprávnosti ke změně okolností, podle nichž je místní příslušnost posuzována, může příslušný soud svoji příslušnost přenést na soud jiný, a to tehdy, je-li to v zájmu osoby, o níž je rozhodováno. Pokud soud, na který byla daná příslušnost přenesena, s přenesením nesouhlasí, předloží věc k posouzení svému nadřízenému soudu. Rozhodnutím nadřízeného soudu, je vázán i soud, který příslušnost přenesl.³¹

2.3. Účastníci řízení

Účastenství pro řízení o svéprávnosti není zákonem výslovně upraveno žádným speciálním ustanovením, proto se dle § 6 odst.1 z.ř.s. uplatní obecná zásada, kdy vzhledem k tomu, že řízení může být zahájeno i bez návrhu, jsou účastníky řízení navrhovatel a ten, o jehož právech a povinnostech má být v řízení

---

²⁸ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015., s. 369. Student (Leges). ISBN 9788075020765.

²⁹ § 85 odst. 1, zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

³⁰ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015., s. 369. Student (Leges). ISBN 9788075020765.

³¹ LAVICKÝ, Petr. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 110. ISBN 9788074788697.

jednáno, zejména tedy osoba, o jejíž svéprávnosti se bude jednat. Jestliže je člověk, o jehož svéprávnosti se jedná, rodičem nezletilého dítěte, pak je účastníkem řízení též toto dítě a druhý rodič, nedošlo-li ke zbavení rodičovské odpovědnosti. Nezletilému dítěti bude soudem ustanoven kolizní opatrovník.³² Za účastníka řízení nelze považovat manžela posuzované osoby, pokud není návrhatelem nebo nemá s posuzovaným společné dítě.³³ Pokud se součástí řízení stane i řízení o opatrovnictví člověka dle § 44 a násl. z.ř.s., je účastníkem obojího řízení i potencionální opatrovník. Opatrovník má v tomto případě právní zájem na výsledku obou řízení, protože od výsledku řízení o omezení svéprávnosti se odvíjí rozsah jeho opatrovnických práv a povinností. Jestliže však k omezení způsobilosti a tím pádem k ustanovení opatrovníka nedojde, není opatrovník oprávněn k podání odvolání do rozhodnutí ve věci svéprávnosti, protože tento verdikt nebude zasahovat do jeho práv a povinností. Do řízení může vstoupit také státní zastupitelství.³⁴

2.4. Průběh řízení

2.4.1. Zahájení řízení

Jak vyplývá z ustanovení § 11 odst. 1 písm. f) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, je toto řízení osvobozeno od soudních poplatků. Od poplatku se dále osvobozuje sepsání návrhu ve věci svéprávnosti, podpůrných opatření, a dalších, jak je uvedeno v odst. 5 téhož ustanovení. Řízení je od soudních poplatků osvobozeno jako celek, na poplatky za jednotlivé úkony, dle položek sazebníku soudních poplatků³⁵ se osvobození již nevztahuje.

Dle obecného ustanovení § 13 odst. 1 z.ř.s. vyplývá, že řízení o svéprávnosti může být zahájeno **na návrh i bez návrhu**. Zákon totiž výslovně nestanovuje, že by toto řízení bylo možné zahájit výlučně na návrh.³⁶ O zahájení řízení bez návrhu, tzn. z moci úřední, vydá soud usnesení, které doručí účastníkům do vlastních rukou,

---

³² SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jirí LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 82. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074002977.

³³ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích z 2.2.2012, sp.zn. 5 Co 305/2012

³⁴ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jirí LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 82. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074002977.

³⁵ Položka 24 a násl. Sazebníku soudních poplatků

³⁶ § 13 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních „*Řízení se zahajuje i bez návrhu, není-li zákonem stanoveno, že lze řízení zahájit jen na návrh. Soud řízení zahájí bezodkladně poté, co se dozví o skutečnostech rozhodných pro vedení řízení podle tohoto zákona.*“

nestanoví-li zákon jinak. Řízení je zahájeno dnem, kdy takové usnesení bylo vydáno. Proti usnesení o zahájení řízení bez návrhu není přípustné odvolání. K podání návrhu na zahájení řízení o svéprávnosti je v zásadě legitimována každá fyzická či právnická osoba, která má právní osobnost ve smyslu OZ. Dle ZŘS je právo na podání návrhu na zahájení řízení o omezení nebo vrácení svéprávnosti přiznáno také zdravotnímu ústavu a státnímu zastupitelství. Jak již bylo uvedeno výše, státní zastupitelství je kromě oprávnění k podání návrhu také oprávněno vstoupit do již zahájeného řízení. Toto právo je dáno zákonem, kdy v § 8 odst. 1 z.ř.s. je taxativně vymezeno, do kterých zahájených řízení může státní zastupitelství vstoupit a řízení o svéprávnosti je jedním z nich.

Pokud se soud na základě podnětu dozví, že by zde mohl být důvod pro omezení svéprávnosti, avšak není, kdo by kvalifikovaný návrh podal, může, jak již bylo zmíněno výše, zahájit řízení z moci úřední. Při posuzování způsobu zahájení řízení je u došlých podání třeba rozlišovat zejména, zda jde o samotný návrh na zahájení řízení nebo jde o podání, které je pouhým podnětem, aby soud usnesením dle § 13 odst. 2 z.ř.s. zahájil řízení z moci úřední, tzn. i bez návrhu. V případě, že se jedná o podnět, je na úvaze soudu, zda předložený podnět podává dostatečné podklady pro zahájení řízení z moci úřední.³⁷ Soud sám dle okolností provede šetření, zda skutečně jsou důvody pro zahájení řízení bez výslovného návrhu. Soud může učinit dotaz na pověst označené fyzické osoby u policejního orgánu v místě jejího bydliště, dotaz na orgány sociální péče, na zaměstnavatele, na osoby poskytující pomoc osobám zdravotně postiženým apod. Soud dále zjistí, zda již nebylo vedeno ohledně označené osoby jiné soudní řízení. Pokud ano, může ze spisu zjistit jakým způsobem v něm označená osoba jednala. Pokud soud po provedeném šetření na základě podnětu řízení nezahájí, učiní o tom ve spise úřední záznam s výčtem důvodu, pro které řízení nebylo zahájeno. Oznamovatel je o výsledku písemně informován.³⁸ V případě, že se jedná o návrh, navrhovateli v řízení přísluší veškerá práva účastníka řízení, a to včetně práva podávat opravné prostředky.

---

³⁷ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 84-85. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074002977.

³⁸ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.2.2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 124. ISBN 9788075522542.

Jakousi zábranou proti šikanózním návrhům má být možnost soudu vyzvat usnesením navrhovatele, aby v dané lhůtě předložil relevantní lékařskou zprávu (§ 35 odst. 2 z.ř.s.), která bude jeho návrh odůvodňovat. Lhůta, která je v usnesení navrhovateli uložena, je lhůtou soudcovskou a tedy může být soudem prodloužena. V předmětném usnesení musí být navrhovatel poučen o tom, že řízení bude zastaveno, nebude-li lékařská zpráva předložena. Pokud by ale bylo řízení zastaveno například proto, že údaj o zdravotním stavu posuzovaného nebylo možné poskytnout z toho důvodu, že jde o citlivý údaj, který je chráněn lékařským tajemstvím, nebo pokud předložené doklady samy o sobě osvědčují vhodnost zahájení řízení, může soud řízení zahájit z moci úřední. Pokud je již ze samotného návrhu zřejmé, že je řízení nutné zahájit, soud výzvu o předložení lékařské zprávy zasílat nemusí.³⁹ K této otázce se v červenci 2017 vyjádřil Ústavní soud. Ústavní soud zrušil rozhodnutí obecných soudů, které dle něj nepostupovali v souladu s procesními předpisy, když došlo k zastavení řízení o omezení svéprávnosti s odůvodněním, že navrhovatelem nebyla v uvedené lhůtě předložena lékařská zpráva. Obecné soudy dostatečně neodůvodnily svá rozhodnutí, která tím zatížily nepředvídatelností, nepřekoumatelností a svévolí. Řízení o omezení svéprávnosti je vedeno primárně v zájmu posuzované osoby, jde o řízení nesporné, které je vedeno zásadou oficiality a vyšetřovací. Ze zásady oficiality vyplývá, že řízení může být usnesením zahájeno soudem z moci úřední (§ 13 odst. 1 z.ř.s.). Zásada vyšetřovací oproti tomu ukládá odpovědnost soudu za úplné zjištění skutkového stavu věci, aby bylo s jistotou stanoveno, zda má být osoba posuzovaná ve svéprávnosti omezena. Není možné, aby obecné soudy tyto povinnosti formalisticky pomocí ustanovení § 35 odst. 2 z.ř.s. přenášely bez dalšího na navrhovatele a vyhýbaly se tak skrze uložení povinnosti předložit lékařskou zprávu meritornímu rozhodnutí. Obecné soudy musí dle Ústavního soudu rozlišovat, kdy je podání pouhým podnětem a kdy již návrhem na zahájení řízení o omezení svéprávnosti. Ústavní soud má za to, že obecné soudy na sebe primárně musí vzít odpovědnost za výsledek řízení a zkoumat, zda nejsou splněny podmínky pro pokračování řízení i bez samotného předložení lékařské zprávy. Možnost zastavení řízení v případě nepředložení lékařské zprávy je právním řádem upravena z důvodu

---

³⁹ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 85. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074002977.

naplnění smyslu a účelu řízení o omezení svéprávnosti, nikoli z důvodu ulehčení odpovědnosti obecných soudů.⁴⁰

Povinnost předložit lékařskou zprávu není dle § 35 odst. 2 z.ř.s. možné uložit státnímu zastupitelství nebo zdravotnímu ústavu. Pokud tyto podaly návrh na zahájení řízení, zákonodárce zde vychází z předpokladu jejich profesní odpovědnosti. Pokud byl navrhovatelem zdravotní ústav, předpokládá se znalost zdravotního stavu posuzovaného a uvedení relevantních okolností. Státní zastupitelství ve svém návrhu uvede okolnosti, které jej k tomuto podání vedly a ke kterým se státní zastupitelství dostalo v rámci své role iniciátora řízení, a které jsou ve veřejném zájmu.⁴¹

Pokud jde o návrh na zrušení nebo změnu rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o omezení svéprávnosti, může být podán i osobou, které byla svéprávnost omezena (§ 35 odst. 3 z.ř.s.). K podání návrhu není nutný souhlas opatrovníka. Jestliže soud návrh této osoby opakovaně (tedy alespoň dvakrát) zamítl, a nelze-li očekávat zlepšení stavu posuzovaného, může soud rozhodnout, že mu toto právo po přiměřenou dobu, nejdéle však po dobu 6 měsíců ode dne právní moci tohoto rozhodnutí, nepřísluší, a návrh podat nemůže. Tímto rozhodnutím je v podstatě omezena aktivní legitimace člověka omezeného ve svéprávnosti. V případě, že soud rozhodl o tom, že posuzovanému po určitou dobu nepřísluší právo takovýto návrh podat a posuzovaný návrh přesto před uplynutím doby návrh podal, soud návrh zamítne pro nedostatek legitimace. Soud může před uplynutím stanovené doby zahájit řízení sám z moci úřední, popřípadě na základě návrhu osoby odlišné od osoby posuzovaného.⁴²

2.4.1.1. Návrh

Návrh na zahájení řízení by měl obsahovat vyličení rozhodných skutečností a označení důkazů. Jak by měl samotný návrh vypadat, je uvedeno v ustanovení § 35 odst. 2 z.ř.s. Z návrhu musí vyplývat z jakých skutkových a právních důvodů považuje navrhovatel návrh za důvodný a proč dle něj není vhodné užití mírnějších a méně omezujících opatření.

---

⁴⁰ Nález Ústavního soudu ČR z 11.7.2017, sp.zn. IV. ÚS 4260/16

⁴¹ ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 56. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 9788074005947.

⁴² LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 113. ISBN 9788074788697.

Důvodem k zahájení řízení jsou nejen skutečnosti, které mohou vést k samotnému omezení svéprávnosti, ale také skutečnosti, které mohou mít za následek změnu v rozsahu trvajících omezení svéprávnosti, včetně navrácení svéprávnosti, ale i důvody pro zrušení rozsudku o svéprávnosti. V podaném návrhu je třeba specifikovat osobní a zdravotní stav posuzovaného, zda je možné do budoucna počítat se zlepšením zdravotního stavu, rozpoznávací schopnosti posuzovaného, zda zná hodnotu peněz, zda je schopen se samostatně postarat o dům či byt, zda dokáže posoudit potřebu zdravotních služeb, tzn. okolnosti jeho každodenního fungování, dále zda využívá nějaké formy podpory, zda si je vědom své situace a jak si představuje její uspořádání, tzn., zda chce, aby mu byl jmenován opatrovník, zda chce o svých záležitostech rozhodovat sám nebo s nápomocí atd. Dále je třeba vymezit jaká závažná újma této osobě hrozí, pro kterou je omezení svéprávnosti považováno za nutné. V neposlední řadě je nutné specifikovat, proč nestačí užití mírnějších a méně omezujících opatření, tedy aby mu někdo napomáhal při rozhodování, proč není možné zastoupení členem domácnosti a nepostačuje ani opatrovnictví bez omezení svéprávnosti.⁴³

Jelikož se jedná o řízení, které je možné zahájit i bez návrhu, je možné návrh na zahájení řízení podat také ústně do protokolu dle § 14 z.ř.s.⁴⁴. Při sestavování návrhu může soudní úředník, který návrh sepisuje navrhovateli klást určité dotazy, kterými pomůže do návrhu uvést potřebné relevantní skutečnosti, stejné jako jsou uvedeny výše, potřebné pro soud.⁴⁵

Zákonem je nově dle § 36 z.ř.s. stanovena informační povinnost soudu bezodkladně doručit ministru spravedlnosti, případně příslušné stavovské komoře (pokud je členství v ní obligatorní podmínkou pro výkon dané profese) stejnopis návrhu na zahájení řízení o omezení nebo vrácení svéprávnosti toho, kdo je advokátem, notářem, soudním exekutorem, soudcem, státním zástupcem, insolvenčním správcem, mediátorem, znalcem nebo tlumočnickem.⁴⁶ Cílem této

---

⁴³ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 114. ISBN 9788074788697.

⁴⁴ § 14 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních „Ústně do protokolu je možné učinit návrh na zahájení řízení a návrh na nařízení výkonu rozhodnutí, jen jde-li o řízení, které lze zahájit i bez návrhu nebo jde-li o řízení o povolení uzavřít manželství, řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí, řízení o určení a popření rodičovství a řízení ve věcech osvojení.“

⁴⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 57. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 9788074005947.

⁴⁶ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015., s. 371. Student (Leges). ISBN 9788075020765.

povinnosti je přijetí včasných opatření ze strany informovaných subjektů a zabránění případnému vzniku škod, kupříkladu v důsledku rozhodování soudce, jehož svéprávnost, tj. schopnost samostatně právně jednat, je na základě pravomocného rozhodnutí soudu omezena.⁴⁷

2.4.2. Zastoupení

V řízení o omezení svéprávnosti musí být posuzovanému jmenován **procesní opatrovník**. Opatrovník je posuzovanému ustanoven vždy z úřední povinnosti soudem, vedle toho má ale posuzovaný dle § 37 odst. 1 z.ř.s. právo ke zvolení zmocněnce, a to i bez souhlasu opatrovníka. Krátce po účinnosti nové právní úpravy v rozhodovací praxi soudů vznikaly nejasnosti a některé soudy procesního opatrovníka nejmenovaly, pokud posuzovaný již měl opatrovníka hmotněprávního. Brzy bylo judikaturou stanoveno, jak vyplývá nejen z rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích z 27.11.2014, sp. zn. 8 Co 2017/2014, že z kontextu ustanovení § 37 odst. 1 z.ř.s. nutno chápat, že opatrovník musí být posuzovanému v řízení o svéprávnosti ustanoven soudem vždy, a to i v případě, že již stálého zástupce (hmotněprávního opatrovníka) má. Jde totiž o ochranu práv posuzovaného, kdy ve vztahu k hmotněprávnímu opatrovníkovi nelze vyloučit v obecné rovině důvody kolize zájmů s posuzovaným. Zmíněné vyplývá i ze závěru Ústavního soudu, který ve svém nálezu z 24.11.2016, sp.zn. II.ÚS 866/16, mimo jiné zastal názor, že za předpokladu, že posuzovaná osoba již hmotněprávního opatrovníka má, bude soudem posuzované osobě jmenován opatrovník procesní, a to i z důvodu, že hmotněprávní opatrovník v řízení o svéprávnosti má sám postavení účastníka. Z logiky věci vyplývá, že procesním opatrovníkem pro řízení o svéprávnosti nemůže být tedy ustanoven jeho již dříve ustanovení hmotněprávní opatrovník.⁴⁸

Pokud posuzovaný neoznačil opatrovníka v předběžném prohlášení, soud zpravidla jmenuje opatrovníkem osobu blízkou nebo jinou vhodnou osobu, nebrání-li tomu zvláštní důvody. Za předpokladu, že opatrovníkem nemůže být jmenován nikdo jiný, pak soud jmenuje advokáta. Advokát je povinen tuto funkci vykonávat, ostatní osoby musí se svým jmenováním do této funkce souhlasit. Dle ustálené judikatury se nejvíce jako vhodné, aby do této funkce byl jmenován blízký příbuzný,

---

⁴⁷ MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 91. Komentátor. ISBN 9788075021229.

⁴⁸ Usnesení Krajského soudu v Plzni z 27.5.2015, sp. zn. 13 Co 188/2015

nad to snad dokonce ten, který dal podnět k zahájení řízení. V tomto případě by mohla být ohrožena nestrannost dané blízké osoby, protichůdné zájmy mezi osobou blízkou a posuzovaným a osobní zájem příbuzného na rozhodnutí.⁴⁹ Není dále žádoucí, aby byl jako opatrovník jmenován zaměstnanec (př. vyšší soudní úředník) téhož soudu, který o svéprávnosti rozhoduje. Není možné očekávat, že by podřízený pracovník soudu, který by byl jako opatrovník ustanoven, brojil proti postupu a rozhodnutí soudu, kde pracuje. Kolize zájmů opatrovníka a opatrovance by v tomto případě byla více než očekávaná a při ustanovení opatrovníka je vždy nutné se této premisy vyvarovat.⁵⁰ Z obdobných důvodů by neměl být opatrovníkem pro řízení ustanoven zaměstnanec ústavu, kde je posuzovaný umístěn.⁵¹

Úkolem procesního opatrovníka je do důsledku hájit zájmy posuzovaného, což by měl vykonávat řádně a zodpovědně, to představuje zejména studium spisu, podávání vyjádření a opravných prostředků, vedení celého sporu za posuzovaného tak, jako by se jednalo o smluvní vztah. Zvolený opatrovník by k této funkci přistupovat s aktivním přístupem.⁵² Pokud bude opatrovníkem ustanoven advokát, lze vysokou míru odbornosti a znalosti problematiky předpokládat.⁵³

Dle názoru Mgr. Evy Hrubé, autorky článku „*Postavení procesního opatrovníka posuzovaného v řízení o svéprávnosti*“, je stroze formální přístup opatrovníka, jakožto osoby, která sice dohlíží na zákonnost, řízení, sleduje lhůty, reaguje na procesní pochybení soudu, ale nehájí, resp. nezjišťuje přání posuzovaného značně nešťastný a nad to i nepraktický. Pro řádné zastupování v řízení o svéprávnosti je dle jejího názoru klíčové, aby byl zjištěn názor posuzovaného na průběh řízení a samotný institut omezení svéprávnosti a přání posuzovaného o způsobu zastoupení ve věci pokud možno respektovat.⁵⁴

Posuzovaný si může vedle ustanoveného opatrovníka, a to bez ohledu na jeho názor, zvolit tzv. zmocněnce⁵⁵. Zmocněncem si posuzovaný může zvolit advokáta, notáře, odborovou organizaci, či jakoukoli fyzickou osobu, která je plně

---

⁴⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 119-120. ISBN 9788074788697.

⁵⁰ Nález Ústavního soudu ČR z 13.9.2007, sp.zn. II. ÚS 303/05

⁵¹ HRUBÁ, Eva. Postavení procesního opatrovníka posuzovaného v řízení o svéprávnosti. *Právo a rodina*. 2017, roč. 19, č. 12, s. 2.

⁵² Nález Ústavního soudu ČR z 24.11.2016, sp.zn. II.ÚS 866/16

⁵³ HRUBÁ, Eva. Postavení procesního opatrovníka posuzovaného v řízení o svéprávnosti. *Právo a rodina*. 2017, roč. 19, č. 12, s. 3-4.

⁵⁴ HRUBÁ, Eva. Postavení procesního opatrovníka posuzovaného v řízení o svéprávnosti. *Právo a rodina*. 2017, roč. 19, č. 12, s. 4.

⁵⁵ § 24 a násl. o.s.ř.

svéprávná. Jelikož posuzovaný může mít dva zástupce, zákon v ustanovení § 37 odst. 2 z.ř.s. počítá s případným rozporem. Je tedy výslovně stanoveno, že v případě rozporu mezi úkony opatrovníka a zvoleného zmocněnce, je soud tím, kdo určí, který ze dvou úkonů je v zájmu posuzovaného.⁵⁶

2.4.3. Jednání

K jednání soud předvolá posuzovaného, jeho opatrovníka, příp. zmocněnce dle § 37 z.ř.s., dále ostatní účastníky řízení, jejich zástupce a státní zastupitelství, pokud do řízení jen vstoupilo a není přímo navrhovatelem. V neposlední řadě je přizván znalec a příp. svědci, mezi které může patřit ošetřující lékař posuzovaného, který může poskytnout aktuálnější informace o stavu posuzovaného než znalec. Ze svědků je na místě vyslechnutí těch, kteří mohou vypovídat nejen o stavu posuzovaného, ale i o dalších skutečnostech, které se mohou týkat možných mírnějších opatření.⁵⁷

2.4.4. Výslech posuzovaného

Soud je povinen vyslechnout posuzovanou osobu. Tato povinnost soudu, je odrazem ustanovení § 56 odst. 2 o.z.. Soud je dle tohoto ustanovení občanského zákoníku povinen vyvinout potřebné úsilí k tomu, aby byl zjištěn názor člověka, o jehož svéprávnosti se rozhoduje. Je potřeba, aby byl použit takový způsob dorozumívání, který je vybrán posuzovaným. OZ v ustanovení § 56 odst. 2 upravuje, jakým procesně korektním způsobem má být soudem zjištěn názor posuzovaného na to, jak má být ve věci rozhodnuto. Výslech posuzovaného není prvotně určen ke zjištění jeho názoru na rozhodnutí ve věci samé, ale slouží jako zdroj pro čerpání skutkových poznatků pro soud – projev posuzovaného, reakce na podněty, logika jeho výpovědi atd. Jak je uvedeno výše, názor vyšetřovaného, o jehož svéprávnosti je rozhodováno, soud zjistí takovým způsobem dorozumívání, který je vyšetřovaným zvolen.⁵⁸

Soud může v některých případech, kdy není možné provést výslech posuzovaného v rámci soudního jednání, zejm. pokud je pro posuzovaného z důvodu jeho zdravotního stavu nebo postižení obtížné či nemožné se k jednání

---

⁵⁶ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.2.2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 129. ISBN 9788075522542.

⁵⁷ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.2.2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 130. ISBN 9788075522542.

⁵⁸ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK; Josef FIALA a kol., *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 239-240. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788074783708.

dostavit, využít institutu *jiného soudního roku*. Tento institut umožňuje, aby jednání bylo konáno mimo budovu soudu (př. v bydlíšti posuzovaného), ale i mimo obvyklou úřední dobu soudu. Dokazování lze při jiném soudním roku provádět tehdy, je-li to účelné a umožňuje-li to povaha věci (srov. §18 odst. 2 z.ř.s.).⁵⁹

2.4.5. Upuštění od výsledku posuzovaného

Soudu je dána možnost upustit od výsledku posuzovaného ve dvou případech, a to tehdy, nelze-li tento výslech provést vůbec (př. z důvodu těžké demence) nebo bez újmy pro zdravotní stav posuzovaného (§ 38 odst. 2 z.ř.s.). Uvedené okolnosti mohou vyplynout již před zadáním lékařského posudku, příp. z lékařské zprávy. V případech, kdy posuzovanému může provedením výsledku hrozit zdravotní újma, je soud povinen provést výslech pouze na výslovnou žádost posuzovaného.⁶⁰ Je-li posuzovaný schopen takovouto žádost formulovat a soudu adresovat, dává tím soudu najevo, že chápe smysl a účel daného řízení a má zájem se ho účastnit. Soud přizpůsobí riziku újmy na zdraví posuzovaného místo, dobu a v neposlední řadě okolnosti, za kterých bude pokus o výslech proveden. Výslech posuzovaného bude pokud možno proveden přímo ve zdravotním ústavu, případně i u soudu, za asistence lékaře apod. Pokud soud od výsledku posuzovaného skutečně upustí, měl by důvody, proč tak učinil, uvést v odůvodnění rozsudku.⁶¹

Před rozhodnutím o omezení svéprávnosti je soudu dána povinnost danou osobu vždy **zhlédnout**. Zhlédnutím se rozumí *pokus o zjištění stavu člověka vlastním pozorováním soudce, který o omezení svéprávnosti rozhoduje*. Zhlédnutí má být provedeno v prostředí, v němž se daná osoba běžně pohybuje, aby bylo oproti prostředí jednací síně možné rozpoznat, jak člověk zvládá běžné životní úkony.⁶² Zhlédnutí posuzovaného v řízení o jeho svéprávnosti bude provedeno zásadně soudem. Povinnost soudu zhlédnout osobu posuzovanou před vydáním rozhodnutí, je dána v ustanovení § 55 odst. 1 o.z. a v procesní rovině v ustanovení § 38 odst. 2 z.ř.s.

---

⁵⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 123-124. ISBN 9788074788697.

⁶⁰ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 124. ISBN 9788074788697.

⁶¹ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.2.2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 132. ISBN 9788075522542.

⁶² ŠVESTKA, Jirí, Jan DVOŘÁK; Josef FIALA a kol., *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s.236. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788074783708.

Nejvyšší soud při vyhodnocení pravomocných rozhodnutí soudů zjistil, že k otázce, která ze soudních osob je povolána ve smyslu ustanovení § 55 odst. 1 o.z. a ustanovení § 38 odst. 2 z.ř.s. v řízení o svéprávnosti zhlédnout posuzovaného, je v praxi přístupováno rozdílně. Je k zhlédnutí výlučně příslušný pouze soudce nebo je k tomuto procesnímu úkonu soudu případně oprávněn i vyšší soudní úředník (resp. asistent soudce)? Ve svém stanovisku z dubna roku 2016 sp. zn. Cpjn 201/2015 Nejvyšší soud nejprve shrnul, že zhlédnutí osoby omezované ve svéprávnosti má svébytný smysl, jímž je zjištění zdravotního a osobního stavu posuzovaného, kdy zhlédnutí soudem je jakousi pojistkou proti *automatické převaze odborně expertních přístupů*. Pokud jsou pochybnosti, jaká konkrétní soudní osoba má zhlédnutí vykonat, pak tyto pochybnosti rozhodně nejsou spojeny se samotnou osobou soudce. Pokud zvážíme, že by zhlédnutí bylo provedeno vyšším soudním úředníkem (resp. asistentem soudce), musí být bráno v úvahu, že celkový dojem, který si tato osoba vytvoří a zahrne do protokolu, není a ani nemůže vést k vytvoření bezprostředního dojmu soudce, který v této věci bude rozhodovat. Nelze opomenout ten fakt, že právní úpravou je kladen důraz na respekt k osobě posuzovaného, jakožto jeho osobní jedinečnost, kdy osobní kontakt soudu (resp. soudce) je jeho důkazem. Ve stanovisku Nejvyššího soudu je dále zmíněno, že pro zhlédnutí posuzovaného osobou od soudce odlišnou (asistent soudce, vyšší soudní úředník), jak též vychází z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, mohou být v individuálních případech dány **mimořádné důvody**. Naprosto nezbytným předpokladem, dle Nejvyššího soudu je, aby v takovémto řízení došlo k realizaci práva na spravedlivý proces a práva na respektování rodinného a soukromého života dle Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. V neposlední řadě je stanoveno, že takovýto mimořádný postup, kdy posuzovaná osoba je zhlédnuta jinou soudní osobou než osobou soudce, musí být v odůvodnění rozhodnutí důkladně a podrobně odůvodněn, přičemž absence takového odůvodnění by byla vadou rozhodnutí.⁶³

Pokud uvážíme, v jakých situacích budou dané mimořádné důvody pro zhlédnutí posuzovaného osobou od soudce odlišnou na místě, bude se dle mého názoru jednat o situaci, kdy posuzovaný bude trpět trvalou duševní poruchou těžkého rázu, např. těžkou formou demence či Alzheimerovy choroby, kdy tento neměnný stav bude potvrzen lékařem. Lpění na tom, aby daná osoba byla zhlédnuta

---

⁶³ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR z 13. dubna 2016, sp. zn. Cpjn 201/2015

výlučně jen soudcem se mi v některých případech jeví jako značně formalistické. Je ovšem na osobě soudce aby potřebu a nutnost osobního zhlédnutí vždy sám zhodnotil dle zjištěných informací.

2.4.6. Výslech znalce, znalecký posudek

Základním důkazním prostředkem v tomto řízení je soudně znalecký lékařský posudek, který posoudí zdravotní stav osoby posuzované a znalec se v něm vyjádří ke skutečnosti, jaké právní jednání je posuzovaný schopen činit a jaké již nedokáže posoudit, tzn. k rozsahu omezení.⁶⁴ Odborné lékařské stanovisko prezentované znaleckým posudkem má zcela zásadní význam pro posouzení existence a rozsahu duševní poruchy. Znalecký posudek nemůže být nahrazen potvrzením či odborným vyjádřením lékaře, avšak neměl by být pouze jediným důkazním prostředkem, kdy soud nekriticky převezme závěry tohoto posudku, aniž by je jinak sám ověřoval.⁶⁵ Před zadáním znaleckého posudku je třeba, aby byly soudem patřičně zjištěny ty skutečnosti, z nichž má znalec při podání rozsudku vycházet.⁶⁶

Stávající právní úprava vyžaduje, aby byla v první řadě nejprve identifikována samotná potřeba omezení svéprávnosti. Identifikovat, v jaké oblasti duševní porucha posuzovaného sužuje a vytváří nebezpečí, že bude poškozen na svých právech ve věcech svých právních jednání, resp. že taková jednání nebudou učiněna. Prostřednictvím znaleckého posudku by mělo být najisto posouzeno, zda člověk trpí duševní poruchou, která není pouze přechodného rázu, a jak ho tato porucha ovlivňuje ve schopnosti ovládat své jednání a rozpoznávat jeho následky. Konečný, právní závěr o způsobilosti právně jednat a o tom, zda důsledky duševní poruchy nelze překonat mírnějším opatřením může pak učinit pouze soud.⁶⁷ Pro případné rozhodnutí o omezení svéprávnosti by nemělo být rozhodné, o jakou konkrétní diagnózu duševní poruchy se v daném případě jedná, ale to jak se projevuje v psychické způsobilosti konkrétní osoby, tzn., jde-li o tak podstatnou odchylku od normálního psychického vývoje člověka, která mu v určitém rozsahu

---

⁶⁴ WIPPLINGEROVÁ, Miroslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 35. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788074788291.

⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 29. 7. 2016, sp. zn. 30 Cdo 1607/2015

⁶⁶ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 125. ISBN 9788074788697.

⁶⁷ HROMADA, Miroslav a Alexander ŠÍMA. Praktické otázky omezování svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, roč. 21, č.4, s. 123

může bránit postarat se o vlastní záležitosti. Samotný fakt, že posuzovaný trpí duševní poruchou, ještě není důvodem pro omezení jeho svéprávnosti. Musí zde být reálné nebezpečí, že za předpokladu neomezení svéprávnosti může dojít k závažné újmě člověka. Znalecký posudek je jedním z podstatných důkazů, který k tomuto zjištění může přispět, avšak je na místě znovu podotknout, že skutečně nesmí být jediným.⁶⁸

Je podstatné, aby soud znalci umožnil konfrontovat výsledek svého odborného vyšetření s ostatními výsledky dokazování a aby na základě této konfrontace mohlo dojít k posouzení, do jaké míry projevy duševní choroby vyžadují omezení svéprávnosti. Jak již bylo uvedeno výše, soud je povinen zajistit spolehlivá a úplná zjištění o osobních poměrech posuzovaného, kdy nedostatek takových skutkových zjištění není možné znaleckým posudkem nahradit. Zvláště nutné je zdůraznit požadavek zjištění o chování posuzovaného v osobním, každodenním životě, jak se projevuje ve styku s lidmi, zjistit jak je schopen starat se o své potřeby a potřeby své rodiny, jak je schopen hospodařit s finančními prostředky a jak se chová v běžných životních situacích, potažmo v zaměstnání. Aby mohlo dojít k naplnění uvedených požadavků, k ustanovení znalce a vyžádání zpracování znaleckého posudku by měl soud přistoupit až po skutečném opatření podkladů potřebných pro vyhotovení samotného posudku. V případech, kdy jde o posuzované osoby, které jsou zcela neschopné samostatné životní existence, není samozřejmě nutné uvedené požadavky důsledně uplatňovat.⁶⁹

Znalec je soudem ustanoven usnesením. Písemné vyhotovení usnesení o ustanovení znalce musí obsahovat obecné náležitosti usnesení (§ 169 odst. 1 o.s.ř.) a náležitosti uvedené v § 13 odst. 1 vyhlášky č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. Podle předmětného ustanovení dané vyhlášky, je znalci vymezen formou otázek jeho úkol tak, že se znalec zabývá jen takovými skutečnostmi, k jejichž posouzení je třeba odborných znalostí. V řízení o svéprávnosti jsou zpravidla znalci kladeny otázky související s duševní poruchou posuzovaného, schopnost samostatně nakládat z finančními prostředky, resp. do jaké výše, schopnost posuzovaného spravovat své jmění, schopnost porozumění důsledků uzavírání kupních, darovacích či jiných smluv atd. Lékař by se k těmto

---

⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 29.11.2017, sp. zn.30 Cdo 1287/2017

⁶⁹ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 87. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074002977.

otázkám měl vyjádřit pouze v obecné rovině, v tom smyslu, jak se daná diagnóza může projevit v různých životních situacích. Neměl by přistupovat k právnímu hodnocení. V usnesení o ustanovení znalce je důležité stanovit lhůtu, v níž má být znalecký posudek proveden a způsob jeho provedení.⁷⁰

Před vydáním rozhodnutí v řízení o věcech svéprávnosti musí být znalec vždy vyslechnut. Výslech znalce bude primárně soustředěn na posouzení zdravotního (resp. duševního) stavu osoby posuzované a jeho vlivu na schopnost samostatně jednat. Obsahem výslechu znalce může být i detailnější zdůvodnění návrhu znalce na vzetí posuzovaného do zdravotního ústavu, za účelem vyšetření jeho zdravotního stavu.⁷¹ Tato eventualita vyplývá z ustanovení § 38 odst. 3 z.ř.s., kdy posuzovaný může být na návrh znalce nejvýše po dobu 4 týdnů ve zdravotním ústavu vyšetřován, jestliže je to k vyšetření nezbytné a nelze takového vyšetření dosáhnout jinak. O vhodnosti takového razantního, omezujícího opatření rozhoduje soud. Soud přihlédne ke všem dalším hlediskům a okolnostem a k přijetí takového opatření rozhodne pouze v opodstatněném případě. Takovéto opatření je nutné považovat za prostředek *ultima ratio*. Pokud soud ve výjimečných případech shledá, že je přijetí daného opatření skutečně nezbytné, nařídí vyšetření posuzovaného ve zdravotním ústavu a případně vymeze dobu, po kterou bude osoba vyšetřována, nejvýše však po dobu 4 týdnů.⁷²

V návaznosti na značnou kritiku soudů byl s účinností k 28.2.2017 § 38 z.ř.s. novelizován a přidán čtvrtý odstavec. Soudům je nyní výslovně umožněno, aby v případech, kdy se jedná o prodloužení doby omezení svéprávnosti, ustoupily od opakovaného výslechu znalce. K takovému opatření může dojít, pokud má soud relevantní důkazy o tom, že je zdravotní stav posuzovaného dlouhodobě konstantní. Důkazem pro takový závěr může být především lékařská zpráva ošetřujícího lékaře spolu s naposledy vypracovaným znaleckým posudkem. Z nich by mělo vyplývat, že dříve zjištěný stav posuzovaného nevykazuje známky zlepšení. Tato změna má napomoci k vyšší míře efektivity a pružnosti těch řízení, kdy je zjevné, že by byl nový znalecký posudek, potažmo výslech znalce nadbytečný a řízení zbytečně prodlužováno a spojováno s vyšší zátěží na posuzovaného a konečně i

---

⁷⁰ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 125-126. ISBN 9788074788697.

⁷¹ MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 92-93. Komentátor. ISBN 9788075021229.

⁷² MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 93. Komentátor. ISBN 9788075021229.

s nehospodárností samotného řízení. Vzhledem k relativně nízkému počtu soudních znalců, kteří jsou příslušní k vypracování posudků, by tato změna měla mimo jiné přispět ke zrychlení ostatních řízení o svéprávnosti, ve kterých jsou znalecké posudky potřeba.⁷³

2.4.7. Další důkazy

Výslech ošetřujícího lékaře posuzovaného, jeho opatrovníka, popř. další vhodné důkazy nejsou soudem ukládány obligatorně. Soud provádí takové důkazy, jejichž provedení se mu v daném případě jeví jako vhodné a účelné. Jde především o výslech osob, které jsou s osobou posuzovanou v bližším kontaktu. Soud může vyslechnout především opatrovníka, který poskytne informace o opatrovnictví. Osoby s posuzovaným příbuzné, příp. jeho známí mohou poskytnout informace o tom, jaký druh podpory, v jakých oblastech života posuzovaný využívá. Pokud posuzovaná osoba využívá podpory sociálních služeb, mohou důležité informace poskytnout především zaměstnanci těchto sociálních zařízení. Mezi další důkazy může patřit zpráva školy, posledního zaměstnavatele, zpráva obecního úřadu, výpis z katastru nemovitostí, zpráva České správy sociálního zabezpečení, zpráva z úřadu práce apod.⁷⁴

2.5. Rozhodnutí

Soud rozhoduje **rozsudkem**. Rozsudek jakožto obligatorní forma rozhodnutí soudu v rámci Řízení ve věcech svéprávnosti, se týká pouze meritorních rozhodnutí, tedy pokud se posuzovaný ve svéprávnosti omezuje i pokud se návrh na omezení zamítá. Zahájení řízení z moci úřední, zastavení řízení a procesní rozhodnutí budou mít formu usnesení. Usnesení představuje dle ZŘS prvotně používanou formu rozhodnutí (§ 25 odst. 1 z.ř.s.), tudíž je možné vyvodit, že zákonodárce tímto speciálním ustanovením § 40 z.ř.s. zohledňuje závažnost materie, o níž je v Řízení ve věcech svéprávnosti rozhodováno.⁷⁵ Soud rozhoduje usnesením i o mírnějších a méně omezujících opatřeních (§ 39 z.ř.s.), pokud na základě dokazování dospěje k závěru, že využití těchto opatření se jeví jako vhodné a vzhledem k zájmům posuzované osoby bude postačovat. Jedná se např. o

⁷³ Sněmovní tisk 642/0, část č. 1/8 Novela z. - občanský zákoník. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Parlament České republiky [cit. 2018-03-25], s. 37. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=642&CT1=0>

⁷⁴ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 125. ISBN 9788074788697.

⁷⁵ MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 94. Komentátor. ISBN 9788075021229.

zastoupení členem domácnosti, nápomoc při rozhodování nebo jmenování opatrovníka.⁷⁶ Těmto mírnějším, podpurným opatřením je věnována druhá část této diplomové práce.

2.5.1. Rozsah omezení

V rozsudku, jímž se omezuje svéprávnost, musí být soudem výslovně vymezen rozsah omezení, tzn. v jakém rozsahu je způsobilost samostatně právně jednat omezena a po jakou dobu účinky omezení trvají. Charakteristickým znakem opatření v podobě omezení svéprávnosti je tedy konkrétní úprava a vymezení limitů člověka k činění určitých právních jednání a dočasnost takového omezení, které lze uložit pouze na dobu trvající nejvýše tři roky, resp. pět let, která však může být opětovným rozhodnutím soudu prodloužena. Pokud se omezení svéprávnosti vztahuje k určité záležitosti, pak může být svéprávnost omezena na „doby nutnou pro její vyřízení“ (§ 59 odst.1 o.z.).

Ustanovení § 59 o.z. bylo s účinností k 28. únoru 2017 novelizováno a v souvislosti s tím byla prodloužena doba, na kterou lze svéprávnost člověka omezit. Pokud je u posuzované osoby zjevné, že se její stav nezlepší, je možné svéprávnost omezit na dobu delší než tři roky, a to na pět let. Jde o případy nejzávažnějších duševních poruch, kde nebude důvod každé tři roky přezkoumávat, zda trvají podmínky pro omezení svéprávnosti. Trvalost duševní poruchy lze zaznamenat např. u osob se stařeckou demencí, těžkou či hlubokou mentální retardací, Downovým syndromem či trpících autismem. V těchto případech se jeví nutnost přezkumu každé tři roky jako nepřiměřená a nad to může být oslabena ochrana dotčených osob.⁷⁷

Vymezení doby trvání omezení svéprávnosti má ve výroku rozsudku klíčovou roli, neboť uplynutím této doby končí účinky rozsudku a osoba, jejíž svéprávnost byla tímto rozsudkem ve svéprávnosti omezena, znovu nabývá plné svéprávnosti, za předpokladu, že nebylo zahájeno řízení o prodloužení doby omezení (§ 59 odst. 2 o.z.). Dle názoru kolektivu autorů komentáře k zákonu o zvláštních řízeních soudních *nelze v žádném případě dospět k závěru, že při absenci časové limitace omezení svéprávnosti v rozsudku, je doba trvání omezení implicitně*

⁷⁶ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.2.2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 136. ISBN 9788075522542.

⁷⁷ Sněmovní tisk 642/0, část č. 1/8 Novela z. - občanský zákoník. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Parlament České republiky [cit. 2018-03-25], s. 21. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=642&CT1=0>

vymezena dobou maximální. Naopak dle jejich názoru musí být případné stanovení doby trvání omezení svéprávnosti v maximální možné délce obzvláště důkladně odůvodněno, právě proto, že se jedná o opatření nejpřísnější.⁷⁸

Běh doby trvání účinnosti omezení svéprávnosti musí soud následně náležitě sledovat, tak, aby mohl včas usnesením zahájit zákonem předpokládané řízení o prodloužení doby omezení svéprávnosti. Zahájením tohoto řízení se automaticky ze zákona prodlužují účinky původního rozsudku, ne však neomezeně. Pokud soud nestihne o prodloužení doby omezení rozhodnout do jednoho roku od původního data trvání omezení, účinky omezení ze zákona zaniknou, jak je uvedeno v předchozím odstavci a osoba tedy nabude plné svéprávnosti.⁷⁹ Soud dle § 62 o.z. přímo v rozhodnutí o omezení svéprávnosti jmenuje posuzovanému opatrovníka, kdy při výběru opatrovníka by měl přihlídnout k přáním posuzovaného, k jeho potřebám i podnětům dalších osob (opatrovanci blízkých).

Vymezený obsah rozsudečného výroku musí být formulován srozumitelně, detailně a jasně. Z rozsudku musí být jasně patrný hodnotící úsudek soudu, a proč bylo konečně k omezení svéprávnosti přistoupeno. Dle Nejvyššího soudu nepostačuje, aby se soud v odůvodnění rozsudku omezil pouze na popis zjištěných skutečností ze znaleckého posudku, výpovědi svědků či dalších důkazních prostředků a poté s odkazem na použité zákonné ustanovení bez dalšího uzavřel, že podmínky pro vydání takového omezujícího rozhodnutí byly splněny.⁸⁰

Vymezit rozsah, v jakém soud způsobilost posuzovaného samostatně právně jednat omezí, lze učinit jak pozitivně (př. určením s jak vysokou finanční částkou je daný člověk schopen nakládat), tak negativně (př. člověk není schopen uzavírat, darovací, kupní a jiné smlouvy). Dle JUDr. Alexandera Šímy bude s ohledem na požadavek pouze nezbytného omezení a zásahu do osobních práv člověka v praxi na místě spíše negativní vymezení, tzn. stanovení toho, co omezovaná osoba již činit nemůže.⁸¹ Otázka pozitivní či negativní formulace rozsahu omezení je odbornou veřejností hojně diskutované téma. Připouští se obě možnosti, kdy ale kombinace obou, tedy jak pozitivního tak negativního výčtu

---

⁷⁸ MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 94-95. Komentátor. ISBN 9788075021229.

⁷⁹ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.2.2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 139. ISBN 9788075522542.

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, z 17.12.2014, sp.zn. 30 Cdo 4467/2014

⁸¹ HROMADA, Miroslav a Alexander ŠÍMA. Praktické otázky omezování svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, roč. 21, č.4, s. 123

jednání, ke kterým člověk způsobilý není, je považována za značně nevhodnou, vzhledem k nebezpečí neúplnosti výroku. Převažují tendence, že negativní výčet více šetří práva posuzovaného.⁸²

Jak již bylo mnohokrát řečeno, podle stávající právní úpravy nelze svéprávnosti nikdy omezit zcela. Soud může omezit svéprávnost člověka pouze v takovém rozsahu, v jakém není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat a vymezí rozsah v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil (§ 57 odst. 1 o.z.). Ohledně otázky související s omezováním svéprávnosti bylo na konci roku 2017 Nejvyšším soudem vydáno rozhodnutí sp.zn. 30 Cdo 836/2017, které řeší dlouhodobý spor v nejednotné rozhodovací praxi soudů, zda omezovat ve svéprávnosti ty osoby, které pro duševní poruchu nejsou vůbec schopny projevu vůle, či je v těchto případech vhodnější využít mírnějších opatření, resp. jmenování opatrovníka. V předmětném rozhodnutí Nejvyšší soud kromě jiného odkazuje na Nález Ústavního soudu ze dne 5. prosince 2016, sp. zn. IV. ÚS 1580/16, který mimo jiné judikoval, že *„s přihlédnutím k dosavadní právní úpravě nelze formulaci „samotná skutečnost, že osoba trpí duševní poruchou, totiž ještě není důvodem pro omezení její způsobilosti k právním úkonům“ (nyní omezení svéprávnosti) vykládat extrémně opačně - že se totiž omezení zjevně nesvéprávné osoby, která nemůže činit ani ta nejzákladnější jednání běžného života, má nahradit opatrovnictvím podle § 465 o. z. Lze si jistě představit duševní poruchy, které se projevují jednorázově, nikoliv trvale a které skutečně nemusí být důvodem pro omezení svéprávnosti člověka“*. Dle Nejvyššího soudu je nepochybně nutné brát závěry Ústavního soudu za závaznou právní argumentaci a jeho závěry plně respektovat a zohledňovat v rozhodovací praxi. Ze závěru Nejvyššího soudu konečně vyplývá, že dle smyslu a účelu platné právní úpravy institutu omezení svéprávnosti člověka, nemůže přicházet v úvahu navrácení svéprávnosti člověku, který je pro duševní poruchu fakticky neschopen jakéhokoli právního jednání (kdy jde např. o imobilního, těžce duševně nemocného člověka) a pouze mu jmenovat za účelem ochrany jeho zájmů opatrovníka ve smyslu § 465 odst. 1 o.z.⁸³ Toto rozhodnutí a závěry Nejvyššího soudu doufejme přinesou značný posun

---

⁸² LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 132. ISBN 9788074788697.

⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 28.11.2017, sp.zn. 30 Cdo 836/2017 s odkazem na Nález Ústavního soudu ČR z 5.12.2016, sp. zn. IV. ÚS 1580/16

k jednotnějšímu a předvídatelnějšímu výkladu této problematiky v rozhodovací praxi nižších soudů, který se v této otázce jeví jako značně nekonzistentní.

Ve výroku rozsudku, kterým je svéprávnost osoby omezována, soudy mohou určit rozsah takového omezení pouze se zřetelem k právnímu jednání, ze kterého vznikají, mění se, či zanikají občanskoprávní vztahy, včetně vztahů obchodních a vztahy pracovněprávní, pro jejichž řešení je v případě sporu dána pravomoc soudu. K právním jednáním, která jsou nad rámec omezení, které je vysloveno pravomocným rozhodnutím soudu, jsou tyto osoby zcela svéprávné a jsou oprávněny v nich jednat samostatně, nezávisle na svém opatrovníkovi. Při určování rozsahu omezení jde tedy především o omezení v oblasti majetkových vztahů. Ve výroku, jímž je rozsah omezení určen, by měl soud použít slovní spojení „nakládat s majetkem“.⁸⁴

Dalším, v praxi poněkud nekonzistentně řešeným problémem, byla otázka, zda soudy mohou v řízení o omezení svéprávnosti rozhodnout také o omezení výkonu volebního práva. K otázce (ne)možnosti omezit svéprávnost k výkonu volebního práva se ve stejnojmenném článku v časopise Právní rozhledy vyjádřil i JUDr. Jan Kudrna, Ph.D., který v článku uvádí, že dle něj, není dle platné právní úpravy možné a žádoucí svéprávnost člověka k výkonu aktivního volebního práva omezit, kdy z části to může být vyloučeno také v případě volebního práva pasivního. Dle jeho názoru, se z hlediska veřejného práva, resp. práva ústavního a volebního jedná o záležitost značně nežádoucí.⁸⁵ V této otázce bylo občanskoprávním a obchodním kolegiem Nejvyššího soudu v zájmu zajištění jednotného rozhodování v těchto věcech schváleno sjednocující stanovisko, které stanovuje, že soudy mohou v řízení o omezení svéprávnosti rozhodnout také o tom, zda se posuzovaná osoba omezuje ve svéprávnosti k výkonu volebního práva. Dle Nejvyššího soudu je nutné, aby z výroku rozhodnutí jasně vyplývalo, že soud ve svéprávnosti omezil posuzovanou osobu k výkonu volebního práva a pokud důvody k takovému omezení neshledá, není sice nutné tento závěr ve výroku vyjádřit, avšak pokládá za nutné, aby v odůvodnění daného rozhodnutí bylo jasně patrné, že se soud otázkou omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva skutečně zabýval a

---

⁸⁴ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 132. ISBN 9788074788697.

⁸⁵ KUDRNA, Jan. K otázce (ne)možnosti omezit svéprávnost k výkonu volebního práva. *Právní rozhledy*. 2017, roč. 25, č. 1, s.18.

že odpovídající výroková absence má konkrétní věcné opodstatnění.⁸⁶ Toto stanovisko a závěry Nejvyššího soudu hodnotím ve snaze za nalezením určitého měřítko přístupu soudů nižších instancí k této problematice za značně přelomové a přínosné.

Při stanovení rozsahu omezení je třeba mít na paměti, že rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezbavuje člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života (§ 64 o.z.). I při těchto záležitostech dochází k uzavírání smluv, právním jednáním, a proto, pokud je osoba v právních jednáních omezována, je třeba definovat finanční limit tak, aby běžné záležitosti každodenního života skutečně mohl obstarávat.⁸⁷

Ač dle platné právní úpravy není možné zbavit osobu svéprávnosti zcela a soud musí v každém konkrétním případě zkoumat a určit, do jaké míry má být člověk ve svéprávnosti omezen, vyvstává otázka, kde je maximální možná hranice, na jakou až lze způsobilost k právním jednáním omezit. Limitní omezení svéprávnosti bylo mimo jiné zkoumáno Rozhodnutím Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 9. 6. 2014, sp. zn. 24 Co 193/2014 [R 3/2015 civ.], který došel k následujícím závěrům. *„Člověka, který zcela postrádá rozpoznávací a ovládací složku svého jednání a který bez cizí pomoci není schopen jakéhokoliv právního jednání v žádné oblasti svého života, je možné omezit ve svéprávnosti tak, že nemůže samostatně právně jednat v žádných záležitostech s výjimkou běžných záležitostí každodenního života. Běžnými záležitostmi každodenního života člověka omezeného ve svéprávnosti ve smyslu ustanovení § 64 o. z. jsou takové záležitosti, které se odvíjejí od kvality jeho běžného života s přihlédnutím ke všem jeho zvláštnostem.“* Ze závěru Krajského soudu mimo to vyplývá, že pokud osoba není schopna žádného právního jednání, natož uplatňování či hájení svých práv před jinými osobami, či státními orgány, nemůže být dostačující omezení v rozsahu právního jednání v určité, byť nízké finanční hodnotě. Soud v odůvodnění uznává, že se jedná o hraniční, maximální možné omezení ve svéprávnosti, které je však vzhledem k okolnostem dané věci na místě. Konkrétní rozsah jednání, tzn. možnost dané osoby samostatně právně jednat v běžných záležitostech svého každodenního života, nebylo možné v daném případě blíže konkretizovat, neboť takovýto rozsah

---

⁸⁶ Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR z 15.2.2017, sp. zn. Cpjn 23/2016

⁸⁷ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 132-133. ISBN 9788074788697.

se odvíjí od kvality běžného každodenního života konkrétní osoby, s přihlédnutím ke všem specifikům a zvláštnostem. Proto není dle závěrů soudu vyloučeno, aby daná osoba případně dostávala drobné kapesné na útraty dle vlastního uvážení, i když konkrétní finanční částka není rozsudkem stanovena.⁸⁸

K omezení svéprávnosti dochází jen tehdy, hrozila-li by člověku jinak závažná újma, a mírnější, méně omezující opatření jsou nedostačující (§ 55 odst. 2 o.z.), kdy tato skutečnost předurčuje rozsah omezení, který bude přizpůsoben situaci každého člověka. Kupříkladu soud nebude omezovat rodičovskou odpovědnost u člověka, který není rodičem a ani tuto eventualitu neplánuje. Pro určitá jednání je svéprávnost třeba omezit přímo výslovným výrokem, jindy jsou se samotným omezením svéprávnosti spojeny právní účinky bez toho, že by bylo nutné specifikovat ve výroku. Příkladem nutnosti omezení svéprávnosti pro určité právní jednání ve výroku, je právo již zmíněné omezení rodičovské odpovědnosti (§ 865 odst 2 o.z.), dále např. omezení v právu vdát se nebo oženit se (§ 673 o.z.) nebo omezení ve věcech osvojení (§ 812 o.z.) Práva, která jsou omezena bez toho, aniž by byla výslovně ve výroku zmíněna, kdy jde kupříkladu o právo uzavřít samostatně dědickou smlouvu (§ 1584 odst. 1 o.z.).⁸⁹

K otázce rodičovské odpovědnosti bych ráda doplnila následující. Zákodárce na rozdíl od předešlé právní úpravy, kdy jedním z důsledků při omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům (dnes svéprávnosti) byl automatický zásah do rodičovské odpovědnosti, přistoupil k jinému řešení problematiky. Je dáno, že o zásahu do rodičovské odpovědnosti bude rozhodováno s individuálním přístupem. Pokud soud přistoupí k omezení svéprávnosti, zároveň rozhodne i o jeho rodičovské odpovědnosti (§ 865 odst. 2 o.z.). Zákon dále vymezuje, že je nutné stanovit, zda je zachován výkon povinnosti a práva péče o dítě a osobní styk s dítětem, či je výkon rodičovské povinnosti pozastaven. Je opravdu nutné, aby v praxi docházelo k individuálnímu šetření konkrétních situací a soudy se neuchylovaly k okleštěným, automaticky omezujícím rozhodnutím, kdy omezení rodičovské odpovědnosti není a nemusí být na místě a mohlo by dané rozhodnutí být v krajní míře až diskriminační povahy z důvodu zdravotního postižení rodiče. Je nutné posoudit vhodnost, zhodnotit v jaké životní situaci se

---

⁸⁸ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové z 9.6.2014 sp. zn. 24 Co 193/2014

⁸⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 133. ISBN 9788074788697.

daná osoba nachází, zda vůbec má či nemá dítě, nutnost daného omezení, kdy se například bude jednat o 80 letou bezdětnou vdovu apod. Je nutné, aby soudy, které se ve svém rozhodnutí uchýlí k omezení rodičovské odpovědnosti, skutečně šetřily práv dané osoby, měly všechny potřebné podklady a objasněné skutečnosti pro vydání rozhodnutí, kterým bude rodičovská odpovědnost omezena.⁹⁰

Pro účely rozhodování o rodičovské odpovědnosti toho, o jehož svéprávnosti je rozhodováno, je novelou účinnou k 30.9.2017 dle § 468a z.ř.s. stanoveno, že soud který vede řízení o svéprávnosti zahájí také řízení o rodičovské odpovědnosti a tato řízení spojí. Pro řízení je dána příslušnost soudu, který vede řízení o svéprávnosti. Důvodovou zprávou je zdůrazněno, že případné omezení svéprávnosti v oblasti rodičovské odpovědnosti je třeba poměřovat především zájmem dítěte. I v tomto případě je zapotřebí zvažovat, zda nepostačí mírnější a méně omezující opatření.⁹¹

Pokud rozsudkem bylo vysloveno omezení svéprávnosti a v dalším řízení vyjde najevo potřeba toto přezkoumat, soud změní novým výrokem o svéprávnosti výrok původní. Změna výroku o svéprávnosti může nově znít i na navrácení svéprávnosti, pokud soud shledá, že důvody pro to, aby byla svéprávnost nadále omezena, již netrvají. Takováto změna rozsudku bude mít účinky *ex nunc*. Od této změny rozsudku je nutné odlišovat zrušení původního rozsudku dle § 42 z.ř.s., který stanoví, že pokud později vyjde najevo, že pro omezení svéprávnosti nebyly podmínky, soud rozhodne o zrušení rozsudku o omezení svéprávnosti. Zrušení rozsudku bude mít v tomto případě účinky *ex tunc* a na posuzovaného se hledí, jako by ve svéprávnosti omezen nebyl.⁹²

Rozhodnutí soudu o omezení svéprávnosti mění od právní moci tohoto rozhodnutí právní postavení posuzovaného, kdy takovýmto rozhodnutím nelze omezit svéprávnost retroaktivně, tzn. se zpětnou účinností.⁹³

---

⁹⁰ RITTICHOVÁ, Barbora a Maroš MATIAŠKO. Svěprávnost, quo vadis? *Právo a rodina*, 2015, roč. 17, č.10, s. 3-5.

⁹¹ Sněmovní tisk 987/0, část č. 1/4 Novela z. - občanský soudní řád. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Parlament České republiky [cit. 2018-03-27]., s. 137. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=987&CT1=0>

⁹² ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 62-63. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 9788074005947.

⁹³ BEZOUŠKA, Petr a kol. *Soudní judikatura ve světle nového občanského zákoníku: komentovaný rejstřík judikatury a její použití po rekonstrukci*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 17. ISBN 9788075520906.

2.5.2. Náklady řízení

Rozsudek bude konečně obsahovat výrok o nákladech řízení. Náklady řízení ve věcech svéprávnosti dle ustanovení § 43 odst. 1 z.ř.s. zásadně platí stát. Mezi náklady placené státem, resp. příslušným prvostupňovým soudem, patří svědečné, hotové výdaje a odměna za zastupování opatrovníka.⁹⁴ Mezi náklady řízení placené státem jsou zahrnuty i náklady spojené s obligatorním zastoupením posuzovaného, tj. náklady za opatrovníka pro řízení, který byl jmenován soudem dle § 37 odst. 1 z.ř.s. Uvedené ustanovení z povinnosti státu vyjímá hradit náklady řízení ve věcech svéprávnosti, které vznikly zástupci pro řízení (zmocněnci), jehož si posuzovaný pro předmětné řízení dříve zvolil sám nebo tak učinil záhy po zahájení řízení.⁹⁵

Jelikož je toto řízení možné zahájit i bez návrhu, není možné odvozovat právo na náhradu nákladů řízení od výsledku řízení. Náhradu nákladů řízení by bylo možné přiznat tehdy, odůvodňovaly by to okolnosti případu (§ 23 z.ř.s.).

Soud může v řízení o svéprávnosti uplatnit tzv. sankční opatření dle § 24 z.ř.s., podle kterého soud může uložit náhradu nákladů řízení zcela nebo z části tomu, kdo podal návrh na zahájení řízení, ačkoli šlo o svévolné a zjevně bezúspěšné uplatňování práva. O takový případ by se jednalo tehdy, pokud by návrhovač s ohledem na okolnosti známé v době podání návrhu věděl, že tento návrh nemůže mít úspěch a je neopodstatněný.⁹⁶

2.5.3. Sdělení rozhodnutí posuzovanému

Zákon o zvláštních řízeních soudních v ustanovení § 41 výslovně zakotvuje povinnost soudu rozhodnutí nejen doručit (pokud je to objektivně možné), ale vedle toho učinit i jiná vhodná opatření směřující k tomu, aby se posuzovaný mohl vhodnou formou s obsahem rozhodnutí seznámit a měl jej k dispozici. Zprostředkování obsahu rozhodnutí vhodnou formou by měl na prvním místě provést jeho zástupce, resp. zmocněnec, pokud možno osobně, přímým kontaktem s posuzovaným. Soud může opatrovníka, resp. zmocněnce přímo v rozhodnutí vyzvat a uložit povinnost, aby o výsledku seznámení soud v určité lhůtě podrobně, písemně informoval. Pokud bude z objektivních důvodů zjištěno, že takové

---

⁹⁴ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 138. ISBN 9788074788697.

⁹⁵ MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 97. Komentátor. ISBN 9788075021229.

⁹⁶ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 139. ISBN 9788074788697.

seznámení není přijatelné, soud přistoupí k jiným opatřením. Konkrétní opatření budou záviset na jednotlivých případech. Rozhodnutí je především možné předat či zaslat spolehlivým osobám, které mají prokazatelně blízký vztah k posuzovanému. Těmto osobám se rozhodnutí předá spolu s poučením, jak s ním mají naložit.⁹⁷ Kromě zaslání rozsudku posuzovanému v písemné podobě, také přichází v úvahu např. přečtení rozsudku, vytištění rozsudku velkým písmem, přepis slepeckým písmem, přetlumočení do znakové řeči či cizího jazyka apod. Od doručení nebo jiného sdělení rozhodnutí není možné upustit. Podstatné je, aby byl rozsudek posuzovanému prezentován takovým způsobem, aby ho byl schopen co nejlépe pochopit, a to včetně následků z něj plynoucích.⁹⁸

2.5.4. Zrušení rozsudku

Ustanovení § 42 z.ř.s. upravuje možnost soudu rozsudek zrušit. Toto ustanovení upravuje specifický případ, kdy je možné pravomocný rozsudek zrušit, i bez pomoci mimořádných opravných prostředků. Předmětné ustanovení reaguje na situaci, kdy po právní moci rozsudku vyjde najevo, že pro omezení svéprávnosti nebyly od samého počátku splněny podmínky. Může se např. jednat o situaci, kdy soud vycházel z nesprávně zjištěného skutkového stavu, byl nesprávně zjištěn zdravotní stav posuzované osoby apod. Ke zrušení rozsudku dle § 42 z.ř.s. může soud postupovat také v situaci, kdy byl posuzovaný omezen ve svéprávnosti ve větším rozsahu než bylo na místě. Zákonem není stanovena žádná lhůta, proto ke zrušení může soud přistoupit kdykoli, kdy bude nesprávnost rozhodnutí zjištěna. Soud může rozsudek zrušit na návrh i bez návrhu. K podání návrhu jsou legitimováni ti, kdo jsou oprávněni k podání návrhu na zahájení řízení o svéprávnosti. Soud původní rozsudek zruší s účinky *ex tunc*, kdy se na posuzovaného hledí, jakoby nikdy ve svéprávnosti omezen nebyl. Soud rozsudek zruší i v době, kdy jeho účinky plynutím času pominuly. Od zrušení rozsudku dle § 42 z.ř.s. je nutné rozlišovat změnu rozsudku, kdy došlo po právní moci rozsudku o omezení svéprávnosti ke změně poměrů, kdy takovýto postup dle § 60 o.z. má

---

⁹⁷ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.2.2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 141. ISBN 9788075522542.

⁹⁸ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 96. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074002977.

účinky ex nunc., kdy se původní, správné rozhodnutí na základě předmětné změny poměrů pouze reviduje.⁹⁹

2.5.5. Opravné prostředky

Proti rozhodnutí soudu o omezení svéprávnosti je možné podat opravné prostředky. Přípustné je odvolání, jako řádný opravný prostředek, dovolání a žaloba pro zmatečnost jako mimořádné opravné prostředky.¹⁰⁰

2.5.5.1. Odvolání

Ve zvláštní části zákona, která upravuje řízení o svéprávnosti není obsažena speciální úprava opravných prostředků, proto je třeba vycházet z obecné části zákona, tedy § 28 z.ř.s. a násl. a poté subsidiárně z úpravy obsažené v ustanovení § 201 a násl. o.s.ř. V souladu s ustanoveními § 201 a § 202 o.s.ř. je proti rozhodnutí o věci samé ve věcech svéprávnosti přípustné odvolání. Proti rozhodnutí, kterým bylo vysloveno omezení svéprávnosti může odvolání podat i posuzovaný. Vedle účastníků řízení může odvolání podat také státní zastupitelství, ovšem jen za předpokladu, že vstoupilo do řízení dříve, než uplynula odvolací lhůta všem účastníkům řízení.¹⁰¹

Odvolání je dle § 204 o.s.ř. možné podat ve lhůtě patnácti dnů od doručení písemného vyhotovení rozhodnutí u soudu. Pokud ale bylo vydáno opravné usnesení týkající se výroku rozhodnutí, běží lhůta pro podání odvolání od právní moci opravného usnesení. Jestliže soud v rozsudku nesprávně poučil o odvolání a odvolatel se tímto nesprávným poučením řídil, je odvolání podáno včas i za předpokladu, že bylo podáno až po uplynutí patnáctidenní lhůty. Pokud rozhodnutí vůbec neobsahuje poučení o odvolání, o lhůtě k odvolání, o soudu u něhož se odvolání podává či obsahuje nesprávné poučení o tom, že odvolání přípustné není, je možné odvolání podat až do tří měsíců od doručení (§ 204 odst. 2 o.s.ř.). Rozhodování o prominutí lhůty k podání odvolání náleží soudu prvního stupně (§ 204 odst. 3 o.s.ř.).

Náležitosti odvolání jsou upraveny obecnou úpravou obsaženou v OSŘ. Náležitosti návrhu jsou upraveny v § 205 odst. 1, 2, a 3 o.s.ř. Platí však, že

---

⁹⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 136-137. ISBN 9788074788697.

¹⁰⁰ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015., s. 372. Student (Leges). ISBN 9788075020765.

¹⁰¹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 135. ISBN 9788074788697.

rozhodnutí lze přezkoumat i v tom případě, nebyl-li v odvolání ani přes výzvu uplatněn odvolací důvod (§ 28 odst. 3 z.ř.s.). Soud dle § 28 odst. 2 z.ř.s. není vázán mezemi, ve kterých se odvolatel domáhá přezkoumání rozhodnutí. V odvolacím řízení mohou být uváděny nové skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně. K novým skutečnostem nebo důkazům odvolací soud přihlédně, i když nebyly uplatněny (§ 28 odst. 1 z.ř.s.). Odvolací soud je oprávněn změnit rozsudek o omezení svéprávnosti tak, že namísto toho schválí méně restriktivní opatření, např. zastoupení členem domácnosti.¹⁰²

2.6. Opatrovnictví

Jak již bylo zmíněno, soud v rozhodnutí o omezení svéprávnosti jmenuje člověku opatrovníka. Podle nové právní úpravy tedy dochází ke jmenování opatrovníka přímo rozsudkem, jímž se posuzovaný omezuje ve svéprávnosti. Toto řešení lze považovat za výhodné z toho důvodu, že ve vztahu ke jmenování opatrovníka nevznikají osobě omezené ve svéprávnosti zbytečné průtahy. Důsledkem tohoto postupu ale je, že řízení o svéprávnosti a řízení ve věcech opatrovnictví musí být spojena. O spojení předmětných řízení rozhodne ten soud, který vede řízení o svéprávnosti. Tento stejný soud předtím rozhodne o zahájení opatrovnického řízení. Pokud bude spojeno řízení o opatrovnictví člověka se řízením o omezení svéprávnosti, je zákonem dána zvláštní místní příslušnost soudu, kdy je k takovému společnému řízení místně příslušný okresní soud, který vede řízení o svéprávnosti (§ 46 odst. 2 z.ř.s.).¹⁰³

Je nutné poukázat na to, že společné projednání věcí týkajících se omezení svéprávnosti a opatrovnictví člověka skýtá i určitá nebezpečí. Jednak není možné vyloučit, že k samotnému omezení svéprávnosti po provedeném řízení vůbec nedojde a tím pádem budou skutková zjištění učiněná v opatrovnickém řízení, spolu s vynaloženými náklady nepotřebnými. Dále je žádoucí, aby byl tím, kdo má být jmenován opatrovníkem, vyjádřen souhlas s opatrovnictvím, jelikož nikdo nemůže být nucen do jmenování být jinému opatrovníkem. Za tímto účelem a za zjištěním, zda daná osoba vůbec podmínky pro jmenování opatrovníkem splňuje, bude soudem tato osoba, která má být jmenována, vyslechnuta. Je ovšem na místě podotknout, že právě zjišťování skutkového stavu v tomto směru prodlužuje

---

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013, s. 452. Komentátor. ISBN 9788087576731.

samotné řízení o svéprávnosti. Tím ovšem může dojít k ohrožení zájmů chráněné osoby, protože k omezení svéprávnosti dochází až právní mocí rozhodnutí. Z tohoto důvodu je možné, aby soud rozhodl o omezení svéprávnosti částečným rozsudkem. Konečným rozsudkem bude poté rozhodnuto právě o jmenování opatrovníka.¹⁰⁴ Pokud soud bude o opatrovnictví rozhodovat v samostatném řízení, rozhoduje rozsudkem.¹⁰⁵

Soud nejprve po zahájení řízení o opatrovnictví, které je spojeno do jednoho řízení s řízením o omezení svéprávnosti, učiní dotaz na Notářskou komoru ČR, zda není pro posuzovaného evidováno předběžné prohlášení, které by reflektovalo přání posuzovaného, kdo by se měl stát jeho opatrovníkem. Současně se soud dotáže blízkých osob posuzovaného, zda jim není známo, zda by posuzovaný učinil předběžné prohlášení, kde určuje osobu opatrovníka, formou soukromé listiny (viz podkapitola předběžné prohlášení). Zákon preferuje, aby se opatrovníkem stala osoba opatrovanci blízká, znala jeho poměrů a schopna respektovat jeho požadavky. Soud podnikne veškeré kroky k tomu, aby požadavky opatrovance zjistil a mohl se jimi řídit. Soud u osoby opatrovníka zjišťuje, zda nemá dluhy, není v insolvenční apod., protože právě tato zjištění dávají soudu náhled o tom, zda způsob, jakým vede potencionální opatrovník svůj život, je dostatečnou zárukou řádného výkonu opatrovnictví. Při volbě opatrovníka nepostačují pouze dobré vzájemné vztahy mezi opatrovancem a opatrovníkem, ale je rovněž žádoucí, aby opatrovník mohl být opatrovanci na blízku dle potřeby. Pokud opatrovanec nemá žádnou osobu blízkou, která by byla výkonu funkce opatrovníka schopna, soud jmenuje opatrovanci veřejného opatrovníka, jímž je obec podle bydliště opatrovance (§ 471 odst. 3 o.z.).¹⁰⁶

Během absolvování stáže na okresním státním zastupitelství Plzeň-město, jsem byla při jmenování opatrovníka soudem přítomna řízení o opatrovnictví, kdy namísto manželky posuzovaného, byl soudem jako opatrovník preferován jeden z potomků. Soudce tuto volbu zdůvodnil tím, že takto blízká osoba, jakou je právě manžel či manželka, která k posuzovanému chová logicky jinak zabarvený cit než právě potomek, může k výkonu opatrovnictví přistupovat se značně citově ovlivněným postojem a pro opatrovníka bude mnohem snadnější tuto blízkou osobu

---

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. 2017, *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 109. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074006531.

¹⁰⁶ *Ibid.*

„zmanipulovat“ a v krajních případech i přesvědčit k určitým právním jednáním za opatrovance, kterému ustoupí. Tento přístup soudu se mi jeví jako výstižný a logický tomu, co má institut opatrovnictví přinášet, i když musím zdůraznit, že v krajním případě by tento postup mohl být vyložen až diskriminačně.

Opatrovníkem nemůže být jmenován ten, kdo má s opatrovancem protichůdné zájmy a je zde nebezpečí, že opatrovník nebude schopen dlouhodobě hájit zájmy a práva opatrovance a jednat v souladu s jeho potřebami. Pokud někdy za trvání opatrovnického vztahu dojde k takovému střetu zájmů mezi opatrovníkem a opatrovancem, či takovýto střet zájmů hrozí, je opatrovník povinen o této skutečnosti informovat soud a ten pro dané právní jednání jmenuje kolizního opatrovníka dle § 460 o.z.^{107.108}

3. Řízení o některých podpůrných opatřeních

Řízení o některých podpůrných opatřeních jsou zcela novým typem řízení, která navazují na ustanovení občanského zákoníku a týkají se **tzv. podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat**, a kterým se budu věnovat v další kapitole mé práce. Úprava občanského zákoníku v této oblasti navazuje na hlavní zásady zacházení s osobami, které jsou omezeny ve schopnosti právně jednat. Tyto zásady jsou mimo jiné zakotveny v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tento zákon v ustanovení § 2 odst. 2 stanovuje nutnost zachování lidské důstojnosti osob, kdy pomoc těmto osobám musí vycházet z jejich individuálně určených potřeb. Za pomoci k rozvoji samostatnosti těchto osob, kdy je potřebné motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvávání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace a zároveň posilovat jejich sociální začleňování. Role podpůrných opatření spočívá především v tom, že jejich využití má vždy **přednost před omezením svéprávnosti**, tzn., že k omezení svéprávnosti by mělo dojít vždy pouze za předpokladu, že využití žádného podpůrného opatření není možné. Občanský zákoník se oproti předešlé úpravě snaží

---

¹⁰⁷ „Dojde-li ke střetu zájmu zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného či ke střetnutí zájmů těch, kteří jsou zastoupeni týž zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, anebo hrozí-li takový střet, jmenuje soud zastoupenému kolizního opatrovníka.“

¹⁰⁸ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. 2017, *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 109. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074006531.

ponechat co nejširší prostor pro rozhodnutí člověka k tomu, co z vlastního podnětu sám projeví a uskuteční.¹⁰⁹

Hmotně právní úprava institutů tvořících podpůrná opatření, jejichž úloha přichází v úvahu při narušení schopnosti zletilého samostatně právně jednat, je upravena v občanském zákoníku, v ustanoveních § 38 - § 54. Podpůrná opatření jsou svou povahou i svými důsledky instituty mírnější a méně omezující, na rozdíl od institutu omezení svéprávnosti, který je krajním prostředkem, kterým právo umožňuje zasáhnout do schopnosti zletilého právně jednat.¹¹⁰ Jak je již stanoveno výše, smyslem podpůrných opatřeních je, aby člověk, který je do určité míry omezen ve své schopnosti samostatně právně jednat nebo u něhož se takovéto omezení schopnosti v budoucnu v rámci tzv. předběžného prohlášení očekává, nemusel být automaticky omezován ve svéprávnosti a aby mohl využít těchto podpůrných opatření, která budou odrážet jeho svobodnou vůli a možnost samostatně uspořádat vlastní záležitosti. Zvolená podpůrná opatření mají být odrazem autonomie vůle každé osoby v oblasti správy věcí každodenního života a zároveň je jejich cílem dostatečným způsobem vyrovnat sníženou schopnost člověka samostatně rozhodovat.¹¹¹ Z ustanovení § 55 o.z. vyplývá, že pokud postačuje u zletilého člověka s narušenou schopností samostatně právně jednat mírnější a méně omezující opatření, pak za předpokladu, že dané osobě nehrozí ani jinak závažná újma, není důvod přikročit k omezení svéprávnosti. Mezi mírnější a méně omezující podpůrná opatření zákon řadí **předběžné prohlášení** (§ 38 a násl. o.z.), **nápomoc při rozhodování** (§ 45 a násl. o.z.) a **zastoupení členem domácnosti** (§ 49 a násl. o.z.). Hmotněprávní úprava některých podpůrných opatření nachází svůj procesní projev právě v ZŘS, a to v ustanovení § 31 a násl. Procesně právní úprava je jednotná pro všechny druhy podpůrných opatření a vzájemně se odlišuje předmětem určitého podpůrného opatření.¹¹²

Úprava zákona o zvláštních řízeních soudních vymezuje v § 31 následující řízení, kdy soud v řízení rozhoduje zejména o:

---

¹⁰⁹ WIPPLINGEROVÁ, Miroslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní. 2.*, opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 29-30. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788074788291.

¹¹⁰ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015., s. 364. Student (Leges). ISBN 9788075020765.

¹¹¹ ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 51. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 9788074005947.

¹¹² WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015., s. 364. Student (Leges). ISBN 9788075020765.

- a) splnění podmínky předběžného prohlášení
- b) změně nebo zrušení předběžného prohlášení
- c) schválení smlouvy o nápomoci
- d) odvolání podpůrce
- e) schválení zastoupení členem domácnosti

3.1. Předběžné prohlášení

Předběžné prohlášení je institut, který je zakotven v § 38 - § 44 o.z. Předběžné prohlášení je závazným projevem vůle člověka, který je učiněn pro případ, že v budoucnu (typicky z důvodu duševní poruchy) nebude již schopen spravovat vlastní záležitosti. Člověk, u kterého byla duševní porucha diagnostikována (př. počínající demence, Alzheimerova choroba apod.), může tímto preventivním opatřením v očekávání vlastní nezpůsobilosti právně jednat, závazně projevit svou vůli a učinit prohlášení, ve kterém je stanoveno jakým způsobem mají být spravovány jeho záležitosti, kdo je má spravovat, příp. kdo má být stanoven jeho opatrovníkem (§ 38 o.z.).¹¹³ Projevenému přání, kdo má být dané osobě ustanoven opatrovníkem, soud přihlédne v pozdějším řízení o opatrovnictví dle § 44 z.ř.s.

O otázce opatrovnictví se tedy rozhoduje v rámci zvláštního řízení o opatrovnictví člověka. Je ovšem otázkou, zda za situace, kdy je předběžným prohlášením prohlášeno, aby byly záležitosti prohlašovaného spravovány určitým způsobem nebo osobou a zároveň je stanoveno, aby mu byla určitá osoba ustanovena opatrovníkem, nebude hospodárnější tato dvě samostatná řízení (o splnění podmínky stanovené v předběžném prohlášení a o opatrovnictví člověka) spojit ke společnému projednání, neboť prováděné dokazování se u nich bude částečně překrývat.¹¹⁴

Pokud soud rozhoduje o ustanovení opatrovníka z jiného důvodu, než, že se daná osoba stala nezpůsobilou k právnímu jednání (př. pro nevěstnost), není soud fakticky předběžným prohlášením vázán, ale měl by z něj při svém rozhodování vycházet. Jde o svobodný projev vůle osoby, který byl sice prohlášen pro případ vlastní nezpůsobilosti člověka právně jednat, avšak ani v tomto případě by nemělo

---

¹¹³ WIPPLINGEROVÁ, Miroslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní. 2.*, opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 30. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788074788291.

¹¹⁴ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 90. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074006531.

být soudem opomenuto k němu přihlédnout. Občanský zákoník je postaven na předpokladu co nejvyšší míry respektu k již projevené vůli člověka, který ji již momentálně projevit nemůže nebo jehož vůli již nelze zjistit.¹¹⁵

Institut předběžného prohlášení má výrazný potenciál zasáhnout do života člověka s duševní chorobou zřetelným způsobem, kdy volba osoby, která bude spravovat jeho záležitosti i volba opatrovníka značně ovlivní život člověka po zbytek jeho života. Občanským zákoníkem je právě proto dán přísnější požadavek na samotnou formu předběžného prohlášení z toho důvodu, kdy člověk již v budoucnu nebude schopen sám zhodnotit či osvědčit, zda takové jednání bylo učiněno či nikoli, nemohlo dojít ke zneužití tohoto institutu.¹¹⁶ Předběžné prohlášení má být učiněno vždy písemně, a to buď v podobě veřejné listiny, nebo v podobě soukromé listiny, avšak s potvrzením dvou svědků. Pokud bude veřejné prohlášení učiněno formou veřejné listiny, vyhne se prohlašující tomu, že by později mohlo dojít ke zpochybnění pravosti této listiny, popřípadě, že bude potřeba prokazovat její správnost. Předběžné prohlášení ve formě veřejné listiny bude typicky sepsáno formou notářského zápisu. Pokud je předběžné prohlášení učiněno ve formě veřejné listiny a je v něm určena osoba, která má být ustanovena opatrovníkem prohlašujícího, zapíše notář, který sepsal veřejnou listinu, tento údaj do neveřejného seznamu prohlášení o určení opatrovníka. Tento neveřejný seznam je veden Notářskou komorou České republiky. Soud v případě zahájení řízení o svéprávnosti a o opatrovnictví učiní dotaz na Notářskou komoru, zda je pro posuzovanou osobu evidováno prohlášení o určení opatrovníka či nikoli.¹¹⁷ Je-li toto prohlášení evidováno, zjistí soud údaje o určeném opatrovníku a údaj, u kterého notáře je tato listina uložena.¹¹⁸

Druhou možnou formou pro sepis předběžného prohlášení je forma soukromé listiny. Občanský zákoník v ustanovení § 39 stanovuje speciální požadavky na předmětnou soukromou listinu. Je uloženo, aby soukromá listina byla

---

¹¹⁵ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 75. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074002977.

¹¹⁶ MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013, s. 401. Komentátor. ISBN 9788087576731.

¹¹⁷ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 87-88. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074006531.

¹¹⁸ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 75. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074002977.

datována a potvrzena dvěma svědky, kteří musí být označeni takovými údaji, aby je bylo možné zjistit a nebylo možné je zaměnit s jinou osobou. Svědky mohou být dle zmíněného ustanovení jen osoby, které nemají na prohlášení a jeho obsahu zájem a nejsou nevidomé, neslyšící, němé či neznalé jazyka. Svědci osvědčují, že osoba pořizující předběžné prohlášení je v okamžiku jeho pořizení způsobilá prohlášení učinit. Oproti sepisu předběžného prohlášení veřejnou listinou je osoba, která se dovolává předběžného prohlášení, které bylo sepsáno formou soukromé listiny, povinna dokázat pravost a správnost této listiny (§ 565 o.z.).¹¹⁹

Občanský zákoník dále stanovuje zvláštní podmínky pro pořizení předběžného prohlášení, kdy je osoba prohlašující osobou se smyslovým postižením nebo neumí či nemůže číst nebo psát. Předběžné prohlášení musí být tehdy dané osobě nahlas přečteno nebo přetlumočeno zvláštním způsobem dorozumívání, avšak svědkem, který prohlášení nesepisoval. Prohlašující osoba potvrdí, že je sepsané prohlášení odrazem její pravé vůle, kdy z tohoto důvodu musí všichni svědci ovládat zvolený způsob dorozumívání.¹²⁰

3.1.1. Řízení o splnění podmínky předběžného prohlášení

Jak je stanoveno v § 31 písm. a) z.ř.s. (viz výše), které navazuje na § 42 o.z., soudu je v tomto řízení dána pravomoc rozhodnout o splnění podmínky v předběžném prohlášení. Dle zmíněného § 42 o. z., v případě, kdy se prohlášení týká jiné záležitosti než povolání opatrovníka a účinnost takového prohlášení je vázána na podmínku, rozhoduje o této podmínce soud. Zmíněnou podmínkou může typicky být nějaké určení do budoucna, př. potomek dostuduje, ožení se a další obdobné životní situace, kdy za splnění této podmínky určitá osoba kupříkladu něco obdrží z majetku člověka, který však v té době již nebude moci projevit svou vůli. Takovéto splnění podmínky předběžného prohlášení musí schválit soud, který posuzuje soulad s přáním člověka.¹²¹

Jde o řízení, které lze zahájit na návrh i bez návrhu a je osvobozeno od poplatkové povinnosti. K projednání věci je příslušný okresní soud osoby, která předběžné prohlášení pořídila, jako osoby, v jejímž zájmu je řízení konáno (§ 4

¹¹⁹ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 87-88. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074006531.

¹²⁰ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. 2017, *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 88. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074006531.

¹²¹ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 73. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074002977.

odst. 1 z.ř.s). Účastníky řízení jsou pořizovatel předběžného prohlášení a osoby, které jsou v předběžném prohlášení povolány ke spravování určitých záležitostí. Soud bude zjišťovat zdravotní stav osoby, aby mohl posoudit, že skutečně došlo k pozbytí způsobilosti jednat v oblasti, na niž předběžné prohlášení dopadá. Soud rozhoduje usnesením.¹²²

Soud rozhodne, že nastala podmínka stanovená předběžným prohlášením, tedy, že osoba, která předběžné prohlášení učinila, se stala nezpůsobilou právně jednat. Rozhodnutím soudu bude jasně dovozeno, že prohlášení je účinné. Soud ve výroku rozhodnutí vysloví, že člověk pozbyl způsobilosti právně jednat a došlo k naplnění podmínky určené v předběžném prohlášení.¹²³

3.1.2. Řízení o změně nebo zrušení předběžného prohlášení

Soudu je v § 31 z.ř.s. dána pravomoc k rozhodování o změně nebo zrušení předběžného prohlášení. Podmínky takového postupu vymezuje občanský zákoník v ustanovení § 43. Jelikož předběžné prohlášení nabývá účinnosti až v době, kdy jeho pořizovatel není v určité oblasti způsobilý právně jednat a patrně již není schopen sám vyhodnotit změny, které by měly vliv na obsah porízeného předběžného prohlášení, je právě občanským zákoníkem dán soudu prostředek nápravy, kterým může nevýhodné či škodlivé předběžné prohlášení změnit nebo zrušit.¹²⁴ Soud je vázán podmínkou podstatné změny okolností, která právě předpokládanou pravomoc předběžné prohlášení změnit či zrušit zakládá. Člověk by totiž za takové změny okolností prohlášení neučinil nebo by jej učinil s jiným obsahem a tato pravomoc soudu zajišťuje účinnou právní ochranu dotčené osoby. Příkladem uvedeným v důvodové zprávě k občanskému zákoníku je např. situace, kdy je předběžným prohlášením povolán za opatrovníka manžel dotčené osoby a následně dojde k zániku manželství. Změna okolností musí být zjevná a soud nemůže vycházet jen ze sdělení opatrovníka či výpovědi blízkých osob. Soud by měl vždy vyvinout potřebné úsilí a co možná nejvěrohodněji zjistit názor člověka, který prohlášení učinil a o případné změně či zrušení obsahu prohlášení rozhodnout jen za předpokladu, že by této osobě hrozila jinak závažná újma.¹²⁵

¹²² PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. 2017, *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 89-90. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074006531.

¹²³ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 100. ISBN 9788074788697.

¹²⁴ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. 2017, *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017 s. 90. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074006531.

¹²⁵ Důvodová zpráva k OZ, s. 608

Řízení o změně nebo zrušení předběžného prohlášení lze zahájit na návrh i bez návrhu. K projednání věci je stejně jako u ostatních řízení upravených v § 31 z.ř.s. příslušný obecný soud osoby, v jejímž zájmu se řízení koná. Místní příslušnost soudu je dána ustanovením § 4 z.ř.s. v obecné části zákona. V prvním stupni je věcně příslušný soud okresní (§ 3 odst. 1 z.ř.s.). Účastníci řízení jsou shodní jako v předešlém řízení. Jsou jimi pořizovatel předběžného prohlášení a osoby, které jsou v předběžném prohlášení povolány ke spravování jeho záležitostí. I v tomto případě je žádoucí, aby soud měl před vydáním rozhodování ohled na vůli toho, kdo předběžný prohlášení pořizoval a je-li to možné, zjistil jeho názor. K tomu soud využije veškerých jemu dostupných prostředků.¹²⁶

3.2. Nápomoc při rozhodování

Další z institutů, který vychází z koncepce rozhodování s podporou, která je pro novou právní úpravu charakteristická, je nápomoc při rozhodování. Nápomoc při rozhodování se uplatní tehdy, působí-li člověku, který je stížen duševní poruchou, tato porucha značné potíže, ale zároveň duševní porucha nedosahuje takové intenzity, že by bylo nutné přistoupit k možnosti omezení svéprávnosti. Pro to, aby člověk nebyl omezován ve svéprávnosti a mohla být schválena smlouva o nápomoci, není důležité do jaké míry je schopen jednat samostatně, ale zda má funkční podporu. Za předpokladu, že je účinně uzavřena smlouva o nápomoci, je člověku s duševní poruchou zachována svéprávnost. Daný člověk nadále rozhoduje na základě své vůle, podpůrce mu v tom jen napomáhá. Podpůrce není ani zmocněnec, ani opatrovník, je to někdo, kdo nejedná za podporovaného, pouze mu fakticky pomáhá, podporuje ho. Nejde tedy o zastoupení podporovaného. Podporovaný je nadále odpovědný za správu svého majetku.¹²⁷ Nápomocí při rozhodování se podpůrce zavazuje, že podporovanému poskytne podporu při právním jednání, např. ve formě rady či asistence, včetně toho, že mu obstará potřebné informace, pokud jej o to podporovaný požádá. Institut nápomoci při rozhodování má ve srovnání s ostatními podpůrnými opatřeními přednost, neboť k jeho vzniku dochází na základě svobodné vůle podporovaného a ten je omezován v menší míře, než při ustanovení opatrovníka nebo zástupce. Je ovšem podstatné, aby člověk, který smlouvu o nápomoci uzavírá, si byl alespoň v základu vědom, co

---

¹²⁶ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. 2017, *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 91. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074006531.

¹²⁷ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 103-104. ISBN 9788074788697.

je obsahem a účelem této smlouvy. Smlouva o nápomoci při rozhodování má předejít samotnému omezení svéprávnosti, s tím účelem, že podporovaná osoba bude ve spolupráci s podpůrcem schopna činit i taková právní jednání, ke kterým by jinak při omezení svéprávnosti, schopna nebyla.¹²⁸ Podporovaný například může za pomoci a rady podpůrce uzavřít smlouvu, jejíž důsledky by nebyl schopen bez této nápomoci posoudit. V řízení před soudem má dále podporovaný právo na konzultaci s podpůrcem. I v dalších řízeních, jako je rozhodčí řízení, správní řízení, exekuční či vykonávací, se může podporovaný, jakožto účastník řízení, dovolávat součinnosti s podpůrcem, nicméně není žádoucí, aby podpůrce v těchto řízeních vystupoval současně jako zástupce podporovaného. Není vyloučeno, aby dle smlouvy o nápomoci bylo podpůrců více.¹²⁹

Jak vyplývá z důvodové zprávy, platná právní úprava podpory při rozhodování vychází zejména z článku 12 odst. 3 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, kdy členské státy měly za úkol přijmout odpovídající opatření, aby byl osobám se zdravotním postižením umožněn přístup k asistenci, kterou mohou při uplatňování svéprávnosti potřebovat. Úmluva v čl. 12 odst. 4 vyžaduje, aby byla v dané souvislosti přijata účinná, odpovídající opatření, která budou mít za úkol zamezit případným zneužitím tohoto institutu. Právě z toho důvodu je požadováno soudní schválení smlouvy o nápomoci, kdy je samotný vznik závazku mezi podporovaným a podpůrcem tímto schválením podmíněn.¹³⁰

3.2.1. Řízení o schválení smlouvy o nápomoci

Aby smlouva o nápomoci mohla vyvolat zamýšlené právní účinky, je vždy vyžadována ingerence soudu, který tuto smlouvu schválí v řízení o schválení smlouvy o nápomoci dle § 31 písm. c) z.ř.s. V řízení soud osvědčí, zda zájmy podporovaného a podpůrce nejsou v rozporu. K projednání věci bude soudem nařízeno jednání, které se bude řídit obecnou částí ZŘS, s výjimkou zahájení řízení, které je speciálně upraveno v ustanovení § 32 z.ř.s.¹³¹

---

¹²⁸ SVOBODA, Karel. Podstata smlouvy o nápomoci a její perspektivy. *Právo a rodina*. 2013, roč. 15. č. 12, s. 1-8.

¹²⁹ WIPPLINGEROVÁ, Miroslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 31-32. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788074788291.

¹³⁰ Důvodová zpráva k OZ, s. 609

¹³¹ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1.2.2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 113. ISBN 9788075522542.

Toto řízení je dle zmíněného ustanovení možné zahájit pouze na návrh, a to buď na návrh podporované osoby nebo podpůrce. Okruh osob, které jsou k podání návrhu legitimovány, je v tomto případě vymezen úzce, a to z toho důvodu, že pouze mezi těmito osobami byla smlouva uzavřena a je proto předpokládáno, že ji tyto osoby budou mít k dispozici a mohou ji přiložit k návrhu na zahájení řízení. Za předpokladu, že smlouva není uzavřena písemnou formou, musí být její podstatný obsah zachycen v návrhu. Navrhovatel, ať už podpůrce nebo podporovaný, uvede tady podstatné body smlouvy přímo do návrhu. Jelikož se jedná pouze o podstatné body, nikoli o kompletní text smlouvy, předpokládá se, že smlouva může být v soudním rozhodnutí v detailech dotvářena. Od počátku ale nesmí být pochybnosti o tom, že se jedná o smlouvu o nápomoci, mezi kým byla tato smlouva uzavřena, na jakou dobu se smlouva uzavírá a jaký je předmět smlouvy, tzn., zda se jedná o nápomoc v obecném smyslu, či podporu při určité konkrétní aktivitě, případně jaké. Tyto informace musí být soudu známy již od samotného podání návrhu na zahájení řízení.¹³²

Řízení o schválení smlouvy o nápomoci se bude řídit obecnou částí ZŘS, jak je již výše zmíněno. Řízení je v prvním stupni konáno před okresním soudem (§ 3 z.ř.s.), v jehož obvodu se nachází bydliště podporovaného (§ 4 odst. 1 z.ř.s.). Jelikož jde o řízení, které lze zahájit pouze na návrh, neuplatní se v tomto případě definice účastníků řízení uvedení v § 6 z.ř.s. Účastníky řízení o schválení smlouvy o nápomoci bude navrhovatel (ať už podpůrce nebo podporovaný) a ten, vůči němuž návrh podle vůle navrhovatele směřuje. Pokud na straně navrhovatele bude vystupovat podpůrce, bude dalším účastníkem řízení podporovaný, a naopak. Opatrovník podporovaného nebude účastníkem řízení o schválení smlouvy o nápomoci, soud však může podporovanému v již zahájením řízení ustanovit procesního opatrovníka (§ 23 o.s.ř.), pokud během řízení vyjde najevo, že podporovaný není schopen řádně naplňovat svá procesní práva a povinnosti.¹³³

Soud během samotného řízení zjišťuje potřebné okolnosti a důkazy, které jsou podstatné pro jeho rozhodnutí. Aktivita soudu bude především zaměřena na zjištění, zda daná osoba má duševní postižení, které mu činí obtíže, ale na druhou stranu není dán důvod k tomu, aby byl omezen ve svéprávnosti. Soud bude

---

¹³² MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013, s. 419. Komentátor. ISBN 9788087576731.

¹³³ SVOBODA, Karel. Podstata smlouvy o nápomoci a její perspektivy. *Právo a rodina*. 2013, roč. 15. č. 12, s. 2-3.

zjišťovat, zda nápomoc při rozhodování bude pro danou osobu vhodným prostředkem k ochraně jeho zájmů. Soud pro tyto účely provede výslech podporovaného a podpůrce, kdy se zaměří na zjištění okolností o tom, jak posuzovaný žije, jak je schopen uspokojovat své potřeby, co mu činí obtíže apod. Pro účel případného schválení smlouvy o nápomoci není důležité vymezení zdravotního stavu posuzovaného, pro tento účel postačí zpráva příslušného lékaře, kde bude diagnóza stanovena, bez toho a by bylo nutné vypracovávat znalecký posudek, ale je podstatné spolehlivě zjistit schopnosti a dovednosti posuzovaného člověka a z toho plynoucí míru potřebné podpory. Soud na základě lékařské zprávy a výpovědí dojde k potřebným zjištěním, tzn., jak se u člověka duševní porucha projevuje a zda je nápomoc při rozhodování vhodným a dostatečným prostředkem aby posuzovanému nebyla způsobena závažná újma.¹³⁴ Dle kolektivu autorů komentáře k zákonu o zvláštních řízeních soudních, by měl soud vždy zvažovat adekvátnost tohoto podpůrného opatření v podobě nápomoci při rozhodování a s ohledem na závažnost duševní poruchy podporovaného, případně po zjištění jeho nedostatečnosti, vést účastníky ke zvážení přijetí jiného opatření, např. v podobě zastoupení členem domácnosti ve smyslu § 49 o.z., nebo v konečném důsledku zahájit řízení o omezení svéprávnosti dle § 34 z.ř.s.¹³⁵

V souvislosti s již uvedeným institutem zastoupení členem domácnosti je na místě podotknout, že není vyloučeno, aby člověk měl podpůrce a zároveň byl v tomto smyslu členem domácnosti zastoupen. Občanským zákoníkem je stanoveno, že pokud je uzavřena smlouva o nápomoci při rozhodování, zanikne zastoupení členem domácnosti účinností smlouvy v takovém rozsahu, v jakém je zastoupený způsobilý právně jednat (§ 54 odst. 2 o.z.). V tomto případě bude podpůrce nadále vykonávat svou podporu a jednat v tom rozsahu, v jakém je podporovaný schopen právně jednat, ale stále potřebuje jeho nápomoc. Jednání člena domácnosti bude na místě v těch věcech, v nichž nápomoc při rozhodování člověku pro jeho postižení již není dostatečná. Důvodem může být například těžší duševní postižení i přidružené tělesné postižení, které může člověku bránit v tom, aby jednal osobně.¹³⁶

---

¹³⁴ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 105. ISBN 9788074788697.

¹³⁵ MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 76. Komentátor. ISBN 9788075021229.

¹³⁶ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 106. ISBN 9788074788697.

Za předpokladu, že v řízení o schválení smlouvy o nápomoci skutečně došlo k jejímu schválení soudem, smlouva nabývá účinnosti tímto dnem, kdy ke schválení došlo. Odporují-li zájmy podpůrce zájmům podporovaného, soud smlouvu neschválí.¹³⁷ Zákonem jsou ve vztahu ke smlouvě o nápomoci upraveny dva ochranné prvky. Prvním je výše zmíněná možnost soudu smlouvu neschválit a zabránit tak její účinnosti. Druhým ochranným prvkem je možnost odvolání podpůrce. Oba tyto nástroje mají přispět k ochraně před případnou manipulací a újmou člověka s duševním postižením.¹³⁸ Možnosti odvolání podpůrce soudem se budu věnovat v následující podkapitole.

3.2.2. Řízení o odvolání podpůrce

Ustanovení § 31 písm. d) z.ř.s. souvisí s institutem nápomoci při rozhodování. Zmíněné ustanovení upravuje řízení, ve kterém může dojít k odvolání podpůrce. Za jakých podmínek je možné podpůrce odvolat, je upraveno občanským zákoníkem. Soud může podpůrce odvolat na návrh podpůrce nebo podporovaného, kdy tento návrh není nutné odůvodňovat a soud důvod odvolání nezkontroluje. Vzhledem k následnému postupu soudu je však pro soud zjištění důvodu odvolání žádoucí zjistit. Pokud k návrhu na odvolání podává sám podpůrce, a to z důvodu, že podporovaný je již vyléčen a další podpora je nadbytečná, pak soud poté co rozhodne o odvolání, již nebude muset zahajovat další řízení. Pokud ale nastane případ, kdy podpůrce podá návrh na odvolání z opačného důvodu, a to, že se zdravotní stav podporovaného výrazně zhorší a je nutné, aby jeho ochrana byla zabezpečena jiným, odpovídajícím způsobem, soud po odvolání podpůrce přistoupí k zahájení řízení o svéprávnosti z úřední povinnosti. Řízení o svéprávnosti nemusí skončit pouze samotným omezením svéprávnosti, ale i tak, že bude soudem schválena nová smlouva o nápomoci, či dojde ke schválení zastoupení členem, domácností, či ke jmenování opatrovníka.¹³⁹

Z úřední povinnosti, bez podaného návrhu, podpůrce soud odvolá za předpokladu, že podpůrce závažně poruší své povinnosti. Závažným porušením povinností je například podpůrcovo jednání v neprospěch podporovaného, lhostejný přístup k plnění povinností či střet zájmů podpůrce a podporovaného

¹³⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 52. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 9788074005947.

¹³⁸ MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013, s. 419. Komentátor. ISBN 9788087576731.

¹³⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 101. ISBN 9788074788697.

osoby.¹⁴⁰ Závažně porušeny mohou být nejen povinnosti obecně stanovené v zákoně, ale také povinnosti, které si strany přímo ujednaly ve smlouvě. Např. půjde o situaci, kdy bude zjištěno, že podpůrce může mít sám prospěch z určitého jednání podporovaného a proto jej bude k takovému jednání vybízet a podporovat jej v něm, i za předpokladu, že půjde o jednání protichůdné zájmům podporovaného. V případě řízení, které bude zahájeno soudem z úřední povinnosti, je možné, aby došlo k i k prolomení případného nesouhlasu podporovaného.¹⁴¹ Pokud dojde k odvolání podpůrce z důvodu, že závažně porušil své povinnosti, bude na místě, aby soud rozhodl o jmenování nového podpůrce nebo o jiné formě podpory. Soud může již během řízení o odvolání podpůrce zjišťovat, zda je někdo jiný, kdo by mohl funkci podpůrce zastávat. Bude poté možné, aby jedním výrokem odvolal podpůrce a zároveň schválil smlouvu o nápomoci s podpůrcem novým, případně rovnou rozhodne o jiné podpoře, např. o zastoupení členem domácnosti. Pokud kupříkladu podporovaný podá soudu návrh na jmenování opatrovníka dle § 469 o.z., je možný i tento postup soudu.¹⁴²

Zákonem je umožněno, aby návrh k odvolání podal podporovaný či podpůrce, o jehož odvolání se jedná, ale není vyloučeno, aby i jiné osoby doručily soudu podnět k odvolání podpůrce. Pokud je návrh podán podporovaným nebo podpůrcem, soud návrhu vyhoví. Pokud jedna ze smluvních stran, tedy podporovaný či podpůrce, již nechce v tomto vztahu vystupovat, je patrné porušení důvěry, která je důležitým prvkem smlouvy o nápomoci. Komentář k občanskému zákoníku uvádí, že typicky se bude jednat např. o situaci, kdy bude smlouva o nápomoci schválena mezi manželi, kteří se mezitím rozvedou a jejich vzájemná důvěra bude logicky výrazně poznamenána.¹⁴³

Zákonem o zvláštních řízeních soudních nejsou stanovena žádná specifika tohoto řízení, proto soud bude postupovat podle obecných ustanovení zákona. Řízení o odvolání podpůrce se bude konat před okresním soudem (§ 3 z.ř.s), v jehož

---

¹⁴⁰ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HRMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 76. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074002977.

¹⁴¹ MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013, s. 423-424. Komentátor. ISBN 9788087576731.

¹⁴² LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 102. ISBN 9788074788697.

¹⁴³ MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013, s. 423-424. Komentátor. ISBN 9788087576731.

obvodu se nachází bydliště podporovaného (§ 4 odst. 1 z.ř.s.). Soud v tomto řízení rozhoduje usnesením (§ 25 odst. 1 z.ř.s.), vůči němuž není odvolání přípustné.

3.3. Zastoupení členem domácnosti

Dalším institutem, který by měl mít přednost před zásahem do svéprávnosti člověka a jmenováním opatrovníka za předpokladu, že je pro posuzovaného vhodnější a šetrnější, je zastoupení členem domácnosti. Zastoupení členem domácnosti je upraveno v občanském zákoníku, v § 49 až § 54. Zletilý člověk, který je stížen duševní poruchou, pro kterou není schopen samostatně právně jednat a který nemá jiného zástupce, může být zastoupen někým z řady členů jeho domácnosti, § 49 z.ř.s. konkrétně uvádí, že za členy domácnosti se v tomto smyslu považují potomci, předci, sourozenci, manžel nebo partner a dále osoba, která se zastoupeným žila ve společné domácnosti alespoň po dobu tří let. Zastoupení členem domácnosti se od jiných podpůrných opatření liší v tom, že jeho předpokladem není aktivní právní jednání postižené osoby, které směřuje k ustanovení konkrétního zástupce. Zastoupení členem domácnosti vzniká fakticky na základě vůle jiné osoby, tzn. plně svéprávného člena domácnosti nebo příbuzného. Zástupce dá zastoupenému na vědomí, že ho bude zastupovat, tuto skutečnost mu srozumitelně vysvětlí, spolu s následky zastoupení. Pokud zastoupení s tímto nesouhlasí a zastoupení odmítne, zastoupení na základě jeho nevole nevznikne.¹⁴⁴ Při srovnání podpůrného opatření nápomoci při rozhodování a zastoupení členem domácnosti je rozdíl ten, že u nápomoci při rozhodování duševní porucha působí postiženému „jen“ obtíže při rozhodování a potřebuje určitou podporu, ale ve smyslu institutu zastoupení členem domácnosti není postižená osoba schopna samostatného právního jednání vůbec.¹⁴⁵

Zastoupení členem domácnosti je zvláštním typem zastoupení ve vztahu k obecné úpravě. Oprávnění jednat jménem jiné vzniká schválením zastoupení soudem. Rozsah samotného zastoupení je stanoven zákonem. Zastoupení se dle § 50 odst. 1 o.z. vztahuje na obvyklé záležitosti, ve kterých zástupce jedná samostatně. Je evidentní, že v tomto rozsahu toto sice mírnější opatření, zasahuje do svéprávnosti člověka, nedotýká se ovšem běžných záležitostí každodenního života, kdy do této oblasti zasaženo být nemůže. Mgr. Martina Flanderová, Ph.D. a

---

¹⁴⁴ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK; Josef FIALA a kol., Občanský zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 220. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788074783708.

¹⁴⁵ KOTRADY Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23. č. 1, s. 18.

JUDr. Petr Vojtek ve svém článku „*Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat jako alternativa k omezení svéprávnosti*“, poukazuje na to, že při užití mírnějších opatření (a zastoupení členem domácnosti není výjimkou), by soudy měly zejména hledat zájem konkrétního člověka a neomezovat se pouze na objektivní zjištění schopností posuzovaného. Pokud je zjištěno, že posuzovaný má rodinu, která se o něj stará a on je s tímto srozuměn, mělo by to být rozhodujícím měřítkem pro použití právě tohoto opatření. Rodina, která je schopná zajistit ochranu osobě stížené duševní poruchou před neuváženým vstupováním do právních vztahů a potřebnou péči, by měla jakožto subjektivní ochrana, být na prvním místě a mít vždy přednost před omezením svéprávnosti jakožto ochranou objektivní.¹⁴⁶ Půjde zejména o případy lidí, které duševní porucha sužuje v takovém rozsahu, že nemohou samostatně právně jednat, ale nehrozí u nich, že by svým jednáním způsobili nějakou újmu. Zejména půjde o zletilého člověka, který je v celkové, celodenní péči svého rodiče/rodičů nebo o seniory, o které se také celodenně stará jejich rodina. U těchto lidí není žádoucí a nutné, aby se přistupovalo ke jmenování opatrovníka, či snad k omezení svéprávnosti, neboť zástupce z řad členů domácnosti je za něj oprávněn jednat v obvyklých záležitostech každodenního života.¹⁴⁷

Jak již bylo uvedeno, zastoupení členem domácnosti se vztahuje pouze na obvyklé záležitosti v životě zastoupeného, jakými např. jsou otázky zdravotní péče, žádost o sociální dávky, platby nájemného apod. Zastoupený může být zastoupen více členy domácnosti, kdy postačí, aby jednal jeden z nich. Zástupce není oprávněn udělit za zastoupeného souhlas k zásahům do tělesné integrity člověka s trvalými následky a dále má pouze omezenou možnost nakládat s majetkem zastoupeného. Zástupce je oprávněn nakládat s příjmy zastoupeného pouze v rozsahu, který je nezbytný k obstarání obvyklých záležitostí, přičemž s peněžními prostředky na účtu zastoupeného může nakládat jen do výše nepřesahující měsíčně výši životního minima jednotlivce¹⁴⁸. Zastoupení může být ukončeno různými způsoby. Jednak lze zastoupení ukončit tím, že zastoupený zastoupení odmítne, kdy stačí, aby toto přání, nebýt zastoupen, pouze projevil. Dále zastoupení členem

---

¹⁴⁶ FLANDEROVÁ, Martina, Petr VOJTEK. Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat jako alternativa k omezení svéprávnosti. *Soudní rozhledy*. 2015, roč. 21. č. 10, s. 343.

¹⁴⁷ KOTRADY, Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23. č. 1, s. 18.

¹⁴⁸ Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

domácnosti končí, pokud byl zastoupenému jmenován opatrovník. O zrušení zastoupení rozhoduje soud na návrh zastoupeného nebo zástupce, případně i bez návrhu, za předpokladu, že bude zjištěna skutečnost, že zastoupenému byl jmenován opatrovník.¹⁴⁹

3.3.1. Řízení o schválení zastoupení členem domácnosti

Občanský zákoník v ustanovení § 50 stanovuje, že k samotnému vzniku zastoupení členem domácnosti se vyžaduje schválení soudem. Soud je před rozhodnutím povinen vyvinout potřebné úsilí a zjistit názor posuzovaného, a to i za použití takového způsobu dorozumívání, který si posuzovaný zvolí.¹⁵⁰

Řízení o schválení zastoupení členem domácnosti je možné zahájit na návrh i bez návrhu. Účastníky řízení je navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, tzn. zastoupený a člen domácnosti, který má být zástupcem. Předpokladem pro schválení zastoupení je naplnění již zmíněných předpokladů, kterými jsou: duševní porucha bránící zletilé osobě samostatně právně jednat, tato osoba nemá jiného zástupce – opatrovníka, existence člena domácnosti, který je k tomuto zastupování ochoten a zastoupení členem domácnosti je dostatečným opatřením. Neodmyslitelným předpokladem schválení je skutečnost, že zástupce uvědomil zastupovaného o tom, že jej bude zastupovat a odpovídajícím způsobem mu vysvětlil charakter a následky zastoupení a zastoupený zastoupení neodmítl.¹⁵¹

Ve zvláštní části zákona nejsou kromě speciálního pravidla pro nařízení jednání upravena žádná specifika, proto bude na samotné řízení o schválení zastoupení členem domácnosti využito obecných ustanovení zákona. Zákonem je stanoveno, že soud k projednání věci samé nařídí jednání, ledaže by zákonem byla stanovena výjimka (§ 19 z.ř.s.), tato výjimka je stanovena právě § 33 z.ř.s., dle kterého jednání není třeba nařizovat, resp. pouze za předpokladu, že to navrhne sám účastník nebo to sám soud považuje za nezbytné, pak soud přistoupí k nařízení jednání. Tento zjednodušený postup zákon připouští patrně z toho důvodu, že při schvalování zastoupení členem domácnosti nebude potřeba zvláštní dokazování

---

¹⁴⁹ WIPPLINGEROVÁ, Miroslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 33. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788074788291.

¹⁵⁰ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 107. ISBN 9788074788697.

¹⁵¹ *Ibid.*

během jednání. Uvedené platí za situace, že soudu bude již znám názor osoby, která má být zastupována. Platí sice, že soud by měl před vydáním rozhodnutí vyvinout potřebné úsilí a zjistit názor zastoupeného (§ 50 o.z.), ale není bezpodmínečně nutné, aby přímo za tímto účelem bylo požadováno, aby se zastoupený osobně dostavil k soudu, zvláště za předpokladu, že jeho pohybové či dorozumívací schopnosti nejsou v pořádku. Postačí, když pracovník soudu sám navštíví posuzovaného a zjistí jeho konkrétní přání. Platí tedy, že pokud soud nezná názor zastoupeného a nemůže ho zjistit jinak než při nařízeném jednání, případně se mu nařízení jednání jeví jako nejvhodnějším způsobem jak názor zastoupeného zjistit, nastává podmínka nezbytnosti dána § 33 z.ř.s. a soud řízení nařídí.¹⁵² Pokud ale ani přes potřebné úsilí nebude možné názor zastoupeného zjistit, není žádoucí, aby pouze a jen tento fakt měl v praxi za následek nemožnost schválení zastoupení členem domácnosti, za předpokladu, že další zákonné podmínky jsou splněny.¹⁵³

3.4. Opatrovnictví bez omezení svéprávnosti

K mírnějším a méně omezujícím opatřením k omezení svéprávnosti lze zařadit i institut prostého opatrovnictví. Nutno podotknout, že možnost opatrovnictví bez zásahu do svéprávnosti člověka je v praxi stále nejasná a přístupy k této otázce se značně různí.¹⁵⁴ Institut prostého opatrovnictví by mohl být příhodný pro ochranu zájmů osob, které trpí duševní poruchou nebo jinými zdravotními obtížemi a které z tohoto důvodu nemohou samostatně právně jednat vůbec nebo jen minimálně a zároveň nejsou splněny podmínky pro jejich omezení ve svéprávnosti (tj. nehrozí jim žádná závažná újma a žádné méně omezující opatření není využitelné, protože je jejich duševní porucha příliš vážná nebo proto, že zde není žádná osoba, která by funkci podpůrce či zástupce mohla vykonávat). Typickým příkladem může být osoba těžce mentálně postižená, která je plně odkázána na péči druhých, je imobilní, nekomunikuje atd. U této osoby není předpoklad, že by si svým aktivním jednáním přivodila újmu a lze si jen stěží

---

¹⁵² JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.2.2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 119-120. ISBN 9788075522542.

¹⁵³ KOTRADY, Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23. č. 1, s. 19.

¹⁵⁴ KOTRADY, Pavel. Opatrovnictví bez omezení ve svéprávnosti. *Právní rozhledy*. 2017, roč. 25, č. 6, s. 205.

představit, že by někdy v budoucnu např. využila někoho dalšího k uzavření nevýhodné smlouvy, což je častým argumentem pro omezení ve svéprávnosti.¹⁵⁵

Důvodová zpráva k § 465 o.z. uvádí, že „*mohou existovat i další důvody zakládající příčinu k soudnímu ustavení opatrovníka*. Sem spadá nejen nezbytnost ochrany zájmů opatrovance, ale i ochrana zájmů reprezentujících veřejný pořádek“. Dále je důvodovou zprávou v souvislosti s § 469 o.z. řečeno, že „*ustanovení § 469 upravuje možnost ustanovit člověku opatrovníka bez toho, že by došlo k omezení svéprávnosti a představuje tak další alternativu k omezení svéprávnosti*. Toto opatření bude vhodné zejména v těch případech, kdy není obava, že aktivním právním jednáním vznikne dotčené osobě újma, ale kdy by újma mohla vzniknout v důsledku toho, že osoba by sama určité úkony neučinila (např. žádost o sociální dávky). Nezbytná pomoc bude v tomto případě poskytnuta jmenovaným opatrovníkem, který nebude moci jednat samostatně, ale jenom společně s opatrovancem, případně v souladu s jeho vůlí. Pokud vůli opatrovance nebude možno zjistit, soud rozhodne na místo opatrovníka. Pokud bude vůle opatrovance a opatrovníka v rozporu, opatrovník musí respektovat vůli opatrovance.“¹⁵⁶ JUDr. Pavel Kotrady v posledně citovaném článku z výše uvedeného dovozuje, že nastíněné další důvody mohou být částečně přijatelné ve smyslu § 469 o.z., protože jen tehdy bude možné institut opatrovnictví bez omezení svéprávnosti v praxi reálně využít. Dále ve svém článku zmiňuje, že není rozporu v tom, zda opatrovnictví bez omezení svéprávnosti patří k mírnějším a méně omezujícím opatřením, ale v tom, zda má být postupováno dle § 465 nebo § 469 o.z., kdy zásadní rozpor je v tom, zda je možné ke jmenování opatrovníka člověku bez omezení svéprávnosti přistoupit jen na návrh nebo i bez něj. § 465 odst. 1 o.z. stanoví dvě základní podmínky pro jmenování opatrovníka, kdy soud jmenuje opatrovníka člověku, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů nebo veřejného zájmu. Ustanovení § 465 odst. 1 věty druhé o.z. pak jen uvádí demonstrativní výčet případů, kdy lze takto postupovat, kdy jedním z případů je člověk, jehož zdravotní stav mu působí obtíže při správě majetku či hájení práv. Oproti tomu, ustanovení § 469 odst. 1 o.z. je spíše zaměřeno na případy, kdy zdravotní, potažmo fyzický stav (nikoli duševní porucha), působí člověku obtíže při správě jmění nebo hájení práv, kdy takový člověk je zpravidla schopen podat návrh na jmenování opatrovníka.

---

¹⁵⁵ HRUBÁ, Eva. Využití institutu prostého opatrovníka bez omezení svéprávnosti. *Právo a rodina*. 2016, roč. 18, č. 6, s. 6.

¹⁵⁶ Důvodová zpráva k OZ, s. 664

Pokud má tedy člověk zájem toto opatření využít a dokáže v rámci svých možností, byť duševní poruchou omezených, pochopit povahu a účel daného opatření, není důvod aplikaci § 469 odst. 1 o.z. nepřipustit. Není-li toho schopen, lze ale připustit aplikaci § 465 odst. 1 věty první, tzn. i bez návrhu.¹⁵⁷ JUDr. Kotrady je toho názoru, že ustanovení § 465 odst. 1 není určeno primárně (a pouze) k ochraně osob, které jsou omezeny ve svéprávnosti, což podle něj ze zákona ani explicitně nevyplývá.¹⁵⁸ Tyto závěry zastal také Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 25.5.2016, sp.zn. 30 Cdo 944/2016, který vyslovil, že využití mírnějších a méně omezujících opatření, kdy jako příklad uvedl právě jmenování opatrovníka dle § 465 odst. 1 o.z., lze využít nezávisle na tom, zda přijetí takového opatření posuzovaný navrhuje či je proti němu. Nutno uzavřít, že JUDr. Kotrady je toho názoru, že je skutečně možné jmenovat opatrovníka člověku i bez toho aby byl omezen ve svéprávnosti, a to i bez návrhu dle § 465 odst. 1 věty první o.z., kdy samozřejmě apeluje na to, aby v každé konkrétní věci byla zvážena vhodnost tohoto institutu. A konečně s odkazem na § 469 odst. 1 se vymezuje přístup soudců, kteří odmítají tohoto institutu využít s ohledem na tu skutečnost, že osoba stížená duševní poruchou není schopna návrh podat a ten je dle jejich názoru nutným a neodmyslitelným předpokladem, i když u určité skupiny osob může jít o vhodnější institut než samotné omezení svéprávnosti. Jak již bylo zmíněno, ustanovení § 465 odst. 1 věty první o.z. stanovuje podmínku ochrany veřejného zájmu a zájmu člověka. Ustanovení § 465 odst. 1 věty druhé o.z., pak stanovuje demonstrativní výčet případů, v nichž je takto možné postupovat. Ustanovení § 469 o.z. je jen podrobným rozvedením konkrétního případu opatrovnictví, a to u člověka, jehož zdravotní stav mu působí potíže při správě jmění či hájení práv.¹⁵⁹

Jak jsem již uvedla, přístup k opatrovnictví bez omezení svéprávnosti je značně nejednotný. Pro úplnost bych ráda znovu poukázala na kontrastní rozhodnutí Nejvyššího soudu, který jsem již v podkapitole Rozsah omezení zmiňovala. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 836/2017 vyslovil názor, že ustanovení opatrovníka dle § 465 o.z., je určené primárně k ochraně osob, které ve svéprávnosti již omezeny jsou a nad to by se jednalo o postup, který by umožňoval obejít omezení svéprávnosti, třeba i zcela zdravého člověka fakticky

---

¹⁵⁷ KOTRADY, Pavel. Opatrovnictví bez omezení ve svéprávnosti. *Právní rozhledy*. 2017, roč. 25, č. 6, s. 206-201.

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ *Ibid.*

zbavit způsobilosti k právnímu jednání a současně mu ustanovit hmotněprávního opatrovníka, který má veškerá právní jednání činit za něj.¹⁶⁰

Doufejme, že časem se tato problematika stane jasnější a ustálí se i judikatura v této oblasti, která je stále značně nekonzistentní a její vývoj poněkud nepředvídatelný. Dle mého názoru není zákonem výslovně stanoveno, že by využití institutu opatrovnictví i bez návrhu nemohlo být využito jako alternativa méně omezujícího opatření k omezení svéprávnosti. Je na soudci aby každý konkrétní případ zhodnotil, nicméně se ztotožňuji s názorem JUDr. Kotradyho v tom smyslu, že by soudce neměl k tomuto opatření přistoupit negativně jen z toho důvodu, že posuzovaný není schopen návrh na jmenování opatrovníka podat, i když by se toto opatření jevilo jako nejvhodnější.

---

¹⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 28.11.2017, sp.zn. 30 Cdo 836/2017

Závěr

Diplomová práce na téma Řízení o svéprávnosti a některých podpůrných opatřeních si kladla za hlavní cíl přinést celistvý pohled na jednotlivá řízení. V úvodní části práce jsou vymezeny stěžejní pojmy, podstatné pro potřeby této práce, spolu se souvisejícími změnami, které zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník přinesl. V samostatných kapitolách diplomové práce je čtenář proveden průběhem jednotlivých řízení, spolu s vhodným využitím judikatury národních soudů.

Rekodifikace občanského práva soukromého přinesla v souvislosti s institutem svéprávnosti značné změny. S ohledem na to, že nová právní úprava značně souvisela s požadavky danými Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením, je jedna z podkapitol věnována právě analýze této Úmluvy. Úmluva je vystavena na konceptu „rozhodování s podporou“ a stojí tedy na myšlence, že každý člověk je svým způsobem schopen rozhodovat za sebe samostatně, ať už k tomu potřebuje být určitým způsobem podporován podpůrcem, zástupcem či opatrovníkem, ale s tím smyslem, že mu bude jeho svéprávnost zachována. S touto myšlenkou souvisí právě zavedení nových institutů, tzv. podpůrných opatření. Podpůrná opatření jsou alternativními způsoby k omezení svéprávnosti, kdy je daným jedincům ponechána jejich způsobilost k samostatnému jednání. Dle současné právní úpravy již není možné zbavit svéprávnosti člověka zcela, pouze jej v ní omezit. Ovšem, jak je již v této diplomové práci několikrát zmíněno, je nutné k omezení svéprávnosti vždy přistupovat jako ke krajnímu řešení a pokud je to možné a vhodné, měl by vždy být dán prostor pro jiná, méně omezující opatření. Podpůrným opatřením a řízení o nich byla věnována druhá část této diplomové práce, spolu s poukázáním na možnost využití prostého opatrovnictví, bez omezení svéprávnosti. Tato možnost se mi nicméně jeví jako značně nejasná a právní praxe k ní přistupuje značně nekonzistentně.

Dle mého názoru nová právní úprava nabízí dostatečné prostředky pro co možná nejširší ochranu jedince, který je určitým způsobem stížen duševní poruchou a dává značnou váhu tomu, aby bylo rozhodnuto v souladu s jeho vůlí a požadavky.

Resumé

Theme of this diploma thesis is the legal capacity proceedings and some of its support measures. The main and crucial objective was to give a comprehensive picture of each type of proceedings. The thesis is systematically divided into three main chapters. The first chapter, entitled "The legal capacity", points to some major differences from the previous legislation of the Civil Code. Further, ways of acquiring full legal capacity are defined. The first chapter also incorporates the subchapter "Convention on the rights of persons with disabilities". The Czech Republic is a signatory to this Convention, and in particular its Article 12, which corrects equality before the law, was one of the key reasons why the new legal framework of legal capacity was desirable and necessary.

Adjustment of the legal capacity proceedings itself is the second chapter of this diploma thesis. This chapter, along with the third chapter, "Proceedings on certain support measures", are main and fundamental content of this work. In these chapters, the procedure of the individual proceedings is described from the very beginning of the proceeding until the end of the proceeding, or the possibility of appealing. The core source of this work was the case law of the national courts, together with the findings of the Constitutional Court of the Czech Republic. Conclusions resulting from these decisions are appropriately integrated into each passage of the thesis.

From the approach of the courts to some related issues, such as the possibility of limiting a persons right to vote or the provision of a guardian to a place of limitation of legal capacity, it is noticeable that some court judgments and developments to address these issues, are highly inconsistent and disunited. It is obvious, that the case law on these issues should be reunited in the future.

If a court in the legal capacity proceeding concludes to limit it, it must always be borne in mind, that this solution should be the last resort and, where appropriate and sufficient, the court should always make use of the appropriate support measures. The court must always investigate each individual case, and proceed to possible limitation of legal capacity with full awareness of the uniqueness of the person under consideration.

Seznam použitých zdrojů a literatury

Odborné publikace

BEZOUŠKA, Petr. *Soudní judikatura ve světle nového občanského zákoníku: komentovaný rejstřík judikatury a její použití po rekodifikaci*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 9788075520906.

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 9788074783265.

JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.2.2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 9788075522542.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 9788074788697.

LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 9788074005299.

MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016. Komentátor. ISBN 9788075021229.

MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013-. Komentátor. ISBN 9788087576731.

PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. 2017, *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074006531.

SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074002977.

ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 9788074005947.

ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK; Josef FIALA a kol., *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788074783708.

WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015. Student (Leges). ISBN 9788075020765.

WIPLINGEROVÁ, Miloslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní: komentář*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-807-4788-291.

Odborná periodika

FLANDEROVÁ, Martina, Petr VOJTEK. Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat jako alternativa k omezení svéprávnosti. *Soudní rozhledy*. 2015, roč. 21. č. 10.

HROMADA, Miroslav a Alexander ŠÍMA. Praktické otázky omezování svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, roč. 21, č. 4.

HRUBÁ, Eva. Využití institutu prostého opatrovníka bez omezení svéprávnosti. *Právo a rodina*. 2016, roč. 18, č. 6.

HRUBÁ, Eva. Postavení procesního opatrovníka posuzovaného v řízení o svéprávnosti. *Právo a rodina*. 2017, roč. 19.

KOTRADY Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23. č. 1.

KOTRADY, Pavel. Opatrovnictví bez omezení ve svéprávnosti. *Právní rozhledy*. 2017, roč. 25, č. 6.

KUDRNA, Jan. K otázce (ne)možnosti omezit svéprávnost k výkonu volebního práva. *Právní rozhledy*. 2017, roč. 25, č. 1.

MAREČKOVÁ, Jana. Platná právní úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 3.

RITTICHOVÁ, Barbora a Maroš MATIAŠKO. Svěprávnost, quo vadis? *Právo a rodina*, 2015, roč. 17, č. 10.

SVOBODA, Karel. Podstata smlouvy o nápomoci a její perspektivy. *Právo a rodina*. 2013, roč. 15. č. 12.

Judikatura

Nález Ústavního soudu ČR z 18. 4. 2017, sp.zn. IV.ÚS 1584/16

Nález Ústavního soudu ČR z 11. 7. 2017, sp. zn. IV. ÚS 4260/16

Nález Ústavního soudu ČR z 24. 11. 2016, sp.zn. II.ÚS 866/16

Nález Ústavního soudu ČR z 5. 12. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1580/16

Nález Ústavního soudu ČR z 13. 9. 2007, sp.zn. II. ÚS 303/05

Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu, sp. zn. Cpjn 23/2016

Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu z 13. 4. 2016, sp. zn. Cpjn 201/2015

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 29. 11. 2017, sp. zn.30 Cdo 1287/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 28. 11. 2017, sp.zn. 30 Cdo 836/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 25.5.2016, sp.zn. 30 Cdo 944/2016

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 29. 7. 2016, sp. zn. 30 Cdo 1607/2015

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze 17. 12. 2014, sp.zn. 30 Cdo 4467/2014

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové z 9. 6. 2014, sp. zn. 24 Co 193/2014
[R 3/2015 civ.]

Usnesení Krajského soudu v Plzni z 27. 5. 2015, sp. zn. 13 Co 188/2015

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích z 27. 11. 2014, sp. zn. 8 Co 2017/2014

Usnesení Krajského soudu v Ostravě z 26. 2. 2015, sp.zn. 70 Co 544/2014

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích z 2. 2. 2012, sp.zn. 5 Co 305/2012

Právní předpisy a zdroje s nimi související

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, účinný do 31. 1. 2013

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

Vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dostupná z:

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012

Sb., občanský zákoník, a další související zákony, dostupná z:

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=642&CT1=0>

Důvodová zpráva k zákonu č. k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č.

99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č.

292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a

některé další zákony, dostupná z:

<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=987&CT1=0>

Internetové zdroje

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením*. [online]. 2016 [cit. 2018-03-21]. Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/cs/28419>